

GLASNIK

— ZDRAVSTVENOG VELEUČILIŠTA U ZAGREBU —

BRJ 14. | GODINA VII. | ZAGREB | PROSINAC 2022.

GLASNIK
— ZDRAVSTVENOG VELEUČILIŠTA U ZAGREBU —

GLASNIK ZDRAVSTVENOG VELEUČILIŠTA U ZAGREBU

ADRESA

Zdravstveno veleučilište
Mlinarska cesta 38
www.zvu.hr
e-mail: zvu@zvu.hr

ZA IZDAVAČA

Krešimir Rotim

GLAVNA UREDNICA

Jadranka Pavić

UREDNIŠTVO

Jasna Bošnjir
Andrija Čop
Snježana Čukljek
Ivica Kostrec
Biljana Kurtović
Ana Mojsović Čuić
Dalibor Perković
Lada Perković
Zrinka Pukljak
Ozren Rađenović
Biserka Sedić

STUDENTI SURADNICI

Paula Cvenić
Leo Marković

LEKTURA

TEKSTURA obrt za lekturu i usluge u izdavaštvu

UPUTE SURADNICIMA

E-mail za dostavu materijala: glasnik@zvu.hr
Članci ne podliježu recenziji i za njih odgovara autor.

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIJELOM

Kerschoffset d.o.o.

Sadržaj

RIJEČ DEKANA

I dalje intenziviramo naše djelovanje 5

UVODNIK

Dinamika rada u zimskom semestru 6

KRATKE VIJESTI 7

DOGAĐANJA I OBAVIJESTI

Reakreditacija zdravstvenog veleučilišta 8

Uloga fizioterapeuta u području neurofiziologije 10

Rendgensko zračenje u transfuzijskoj medicini 11

Snimljeni materijali u obliku interaktivnog predavanja 12

Nedovoljno prepoznati u sustavu, a potrebni su društvu 13

Edukacija o terapijskom pristupu Kognitivna orijentacija na okupacijsku izvedbu (CO-OP) 15

Odjel za stručna i znanstvena istraživanja 17

Boravak na University of Iowa College of Nursing i University of Iowa Hospitals & Clinics - iskustva 18

REPORTAŽA

Bogatstvo aktivnosti za korisnike i iskustva za studente 20

RAZGOVOR S POVODOM

Razmjena iskustava i gradnja prijateljstva 24

„Zahvalnost pacijentice kojoj smo pomogli ogroman je vjeter u leđa” 26

INTERVJU

„Zdravstveno veleučilište paradigma je stručnih studija koje poslodavci prepoznaju i priznaju” 28

STUDENSKI KUTAK

Od humanitarnog rada, preko natjecanja, do znanja 31

Lodz – središte najboljega europskog sveučilišnog sporta 33

Lijepo je imati prijatelje iz svih dijelova svijeta 35

IZ SVIJETA STRUKE I ZNANOSTI

Kvaliteta života s obzirom na zdravlje u općoj populaciji Republike Hrvatske te kod pacijenata oboljelih od multiplog mijeloma – prikaz istraživanja u doktorskoj disertaciji dr. sc. Sanje Ledinski Fičko 36

Osjećaj koherentnosti i radna sposobnost kod medicinskih sestara – prikaz istraživanja u doktorskoj disertaciji dr. sc. Martine Smrekar 37

Sigurnost pri izboru dječjih igračaka 38

PSIHOLOGIJSKE TEME

Grinchev Božićni izvještaj: Mračna strana blagdana 41

PROŠLOST ZA BUDUĆNOST

Znanost ima ulogu svjetla, davatelja života i sigurnosti 44

I dalje intenziviramo naše djelovanje

Prof. dr. sc. Krešimir Rotim, dekan

za nas je uspješna reakreditacija Zdravstvenog veleučilišta koja je prvi put dobila bezuvjetnu pozitivnu ocjenu u svim temama: interno osiguravanje kvalitete, društvena uloga visokoga učilišta, studijski programi, nastavni proces i podrška studentima, nastavnički i institucijski kapaciteti te stručna i znanstvena djelatnost. Nadalje, ove jeseni dobili smo i pozitivno mišljenje za izvođenje *online* studijskih programa za studij sestrinstva i fizioterapije. S ponosom ističem da su to prvi akreditirani *online* studiji u Republici Hrvatskoj.

Ove smo ocjene očekivali s obzirom na aktivnosti koje kontinuirano provodimo u skladu s našom vizijom, a to je postati vodeća visokoškolska sveučilišna ustanova na području zdravstvenog obrazovanja, prepoznata po svojoj izvrsnosti u Hrvatskoj, u zemljama regije i u Europi. Jasno je da je za tu realizaciju nužna suradnja sa srodnim visokoškolskim ustanovama na razvoju zajedničkih studija i na provođenju zajedničkih

stručnih i primijenjenih znanstvenih istraživanja, kao i na mobilnosti studenata i nastavnika. Iz toga razloga naše aktivnosti ne posustaju nakon akreditacije, već naprotiv, intenziviramo svoje djelovanje, a vodstvo Zdravstvenog veleučilišta otvoreno je za sve prijedloge za unaprjeđenje rada. Posebno želim istaknuti da je prema Zakonu o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, koji je stupio na snagu u listopadu ove godine, omogućeno studentima koji su završili specijalistički diplomski stručni studij ujednačiti stručni naziv u magistra, uz naznaku struke, što je predstavlja važan korak naprijed.

U sljedećoj kalendarskoj godini pred nama je mnogo izazova i rada, a uoči blagdana koji nam dolaze, želim vam sretan Božić i uspješnu novu godinu. □

*Prof. dr. sc. Krešimir Rotim,
dekan Zdravstvenoga veleučilišta*

Dinamika rada u zimskom semestru

doc. dr. sc. Jadranka Pavić
glavna urednica

Prolaskom kroz vijesti i događanja Zdravstvenoga veleučilišta uočljivo je bogatstvo sadržaja koje pokazuje dinamiku rada i života te stjecanja znanja i iskustva – od stipendija, zdravstvenih pregleda, Erasmusa, odlazaka nastavnika na stručno usavršavanje, cjeloživotnog obrazovanja i raznih edukacija kojima je cilj postizanje kvalitete i rasta studenata i nastavnika. K tome, *Glasnik* nudi niz sadržaja iz kojih je vidljiva bliska suradnja Zdravstvenog veleučilišta s nastavnim bazama. U ovom broju objavljena je i reportaža iz podružnice Slobodina u sastavu Centra za rehabilitaciju Zagreb, koja je dva desetljeća nastavna baza Zdravstvenog veleučilišta. Nadalje, iznimno smo počašćeni što je u *Glasniku* intervju s državnim tajnikom u Ministarstvu znanosti i obrazovanja Ivićem Šušak, koji govori o iskustvima na području obrazovanja tijekom prethodnog razdoblja, diplomama

stručnih studija, kao i o mogućnostima Zdravstvenog veleučilišta u transformaciji u fakultet koji će biti dio sveučilišta. U rubrici *Psihologijske teme* u ovom broju aktualna tema o mračnoj strani blagdana u kojoj psihologinja Lada Perković na popularan način utemeljen na znanstvenim spoznajama progovara o negativnom utjecaju blagdana na tjelesno i mentalno zdravlje. Uz niz zanimljivih tema iz ostalih rubrika, *Glasnik* i u ovom broju predstavlja presjek zanimljivih događanja i postignuća naših studenata i nastavnika u razdoblju od početka akademske godine do završetka kalendarske godine.

U dinamici svakodnevice koju nam donose radni izazovi, želim vam obilje zdravlja, mira, radosti i blagoslova u okrilju vaših obitelji u nadolazećim božićnim blagdanima i novoj godini. □

KRATKE VIJESTI

- **Objavljene rang-liste** državne STEM stipendije. Rang-liste dostupne su u mrežnoj aplikaciji <https://stemstipendije.mzo.hr/>. Studenti elektroničkim identitetom AAI@EduHr pristupaju mrežnoj aplikaciji stemstipendije.mzo.hr te jedinstvenom identifikacijskom oznakom provjeravaju mjesto na rang-listi.
- **Objavljen natječaj za upis polaznika cjeloživotnog obrazovanja** za program osposobljavanja za poslove gerontonegovegatelja i program usavršavanja za poslove operacijske medicinske sestre – instrumentarke / operacijskoga medicinskog tehničara – instrumentara. Kandidati prijavljuju interes za postupak upisa elektroničkim putem na mrežnim stranicama Zdravstvenog veleučilišta <https://www.zvu.hr/cjelozivotno-obrazovanje/>
- **Poziv studentima na obvezni sistematski pregled** koji je nužan za upis u drugu godinu studija. Pregled se obavlja u Službi za školsku i adolescentnu medicinu, Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“, ambulanta školske medicine, Mirogojska cesta 16
- **Sportska sekcija Zdravstvenog veleučilišta** aktivna je na natjecanjima u okviru Sveučilišnog prvenstva. Prijavljene su ekipe u futsalu, košarci, FIFA 23 te ženska ekipa u košarci na natjecanje UniSport ZG, kao i ženska odbojkaška ekipa na natjecanje UniSport HR.
- **Svečana promocija studenata dodiplomskih studija Zdravstvenog veleučilišta** priređena je 24. studenoga 2022. u prostorijama Zdravstvenog veleučilišta, Ksaver 209.
- **Zdravstveno veleučilište izdaje uvjerenja o ujednačavanju stručnoga naziva** u skladu s člankom 114. stavcima 2. i 8. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN 119/2022). Uvjerenja o ujednačavanju stručnoga naziva (magistar, uz naznaku struke) izdaje se studentima koji su završili specijalistički diplomski stručni studij na Zdravstvenom veleučilištu.
- **Dekan Zdravstvenog veleučilišta prof. dr. sc. Krešimir Rotim** aktivno je sudjelovao u radu panela „5G operacije na daljinu“ na smotri *Dubrovnik EX-PO*, središnjem događaju u regiji za promociju obrazovanja, koji na jednom mjestu povezuje gospodarstvenike, visokoobrazovne institucije, mlade i ostale zainteresirane dionike u ciljem ostvarivanja međusektorske suradnje i uspostavljanja novih poslovnih odnosa i projekata.
- **Svjetski dan radne terapije obilježen je** u petak 28. listopada na Zdravstvenom veleučilištu.
- **Održana 21. konferencija medicinskih sestara i tehničara i 7. konferencija zdravstvenih profesija *Global trends in nursing and healthcare*** 10. i 11. listopada 2022. u kongresnom centru Amadria Park u Opatiji. Konferencija je održana na hibridan način te je dio sudionika pratio konferenciju putem *online* platformi. Konferencija je održana pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Zorana Milanovića, Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Hrvatske komore medicinskih sestara i Hrvatske komore zdravstvenih radnika. □

Reakreditacija Zdravstvenog veleučilišta

✍️ Snježana Čukljek, Krešimir Rotim, Nenad Mojsović, Ozren Diguła

Tijekom 2022. na Zdravstvenom veleučilištu proveden je postupak reakreditacije te je uspješno završen izdavanjem Potvrde o ispunjavanju uvjeta za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti koju je izdalo Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Reakreditacija visokih učilišta obavezan je postupak vanjskog vrednovanja kvalitete svih visokih učilišta koji se provodi u petogodišnjim ciklusima. **Cilj** je postupka reakreditacije provjeriti ispunjava li visoko učilište potrebne uvjete (akademski prag) i vrednovati i ocijeniti kvalitetu visokog učilišta prema definiranim standardima kvalitete te preporučiti daljnja unaprjeđenja. **Svrha** je postupka reakreditacije potaknuti daljnji razvoj kvalitete u glavnim aspektima rada visokog učilišta te osigurati da studenti studiraju na visokim učilištima / studijskim programima koji ispunjavaju potrebne uvjete (www.azvo.hr).

Akreditacijski savjet Agencije za znanost i visoko obrazovanje u lipnju 2021. donio je Plan reakreditacije visokih učilišta za 2022. u koji je uključeno i Zdravstveno veleučilište. Po zaprimanju obavijesti Uprava Veleučilišta započela je s pripremnim aktivnostima. Pripremne aktivnosti uključivale su izradu modula Samoanaliza u Poslovnom elektroničkom sustavu (sustavu SUN) kako bi se osiguralo i olakšalo prikupljanje podataka od nastavnika Veleučilišta. Tijekom rujna i listopada 2021. održan je niz sastanaka s voditeljima studija, pročelnicima katedri, nastavnicima i djelatnicima Veleučilišta na kojima je istaknuta važnost postupka i potreba sudjelovanja svih nastavnika i djelatnika kako bi se što cjelovitije prikazao rad ustanove u proteklom razdoblju. Na sjednici Stručnog vijeća u listopadu 2021. imenovana je radna skupina za izradu Samoanalize, a prikupljanje podataka i unos radova i ažuriranje profila započelo je tijekom studenoga 2021.

Samoanaliza Veleučilišta izrađena je u skladu sa Standardima za vrednovanje kvalitete veleučilišta i visokih

škola u postupku reakreditacije visokih učilišta te su prikazani: interno osiguravanje kvalitete i društvena uloga visokoga učilišta, studijski programi, nastavni proces i podrška studentima, nastavnički i institucijski kapaciteti te stručna i znanstvena djelatnost.

U pripremi tekstova za Samoanalizu sudjelovali su prodekan, voditelji studija, voditeljice odjela za kvalitetu i Erasmus te predsjednik Alumni kluba, a analitičke podatke pripremile su stručne službe Veleučilišta – studentska služba, služba za financijsko računovodstvene poslove, služba za informatiku te knjižnica.

MOZVAG je ažuriran u skladu s održanom nastavom u akademskoj godini 2020./2021. koju je Agencija navela kao referentnu godinu.

 REPUBLIKA HRVATSKA MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA mzo.gov.hr	REPUBLIKA HRVATSKA ZDRAVSTVENO VELEUČILIŠTE ZAGREB										
KLASA: 602-04/22-13/00118 URBROJ: 533-04-22-0002 Zagreb, 28. srpnja 2022.	<table border="1"> <tr> <td>Priloga</td> <td>03.08.2022</td> </tr> <tr> <td>Klasifikacijska oznaka</td> <td>602-03/22-15/01</td> </tr> <tr> <td>Uredbeni broj</td> <td>251-379-1-22-01</td> </tr> </table> <table border="1"> <tr> <td>Org. jed.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Pril.</td> <td>VII</td> </tr> </table>	Priloga	03.08.2022	Klasifikacijska oznaka	602-03/22-15/01	Uredbeni broj	251-379-1-22-01	Org. jed.		Pril.	VII
Priloga	03.08.2022										
Klasifikacijska oznaka	602-03/22-15/01										
Uredbeni broj	251-379-1-22-01										
Org. jed.											
Pril.	VII										

Na temelju odredbe članka 22. stavka 4. Zakona o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju („Narodne novine“, broj 45/09), a pu Akreditacijskoj preporuci Agencije za znanost i visoko obrazovanje od 25. srpnja 2022. godine (KLASA: 602-04/21-04/0034, URBROJ: 355-02-04-22-0015), donesenoj na temelju mišljenja Akreditacijskog savjeta Agencije za znanost i visoko obrazovanje u postupku reakreditacije Zdravstvenog veleučilišta provedenom u 2022. godini, po ovlasti ministra znanosti i obrazovanja, državni tajnik izdaje

P O T V R D U

Kojom se potvrđuje da Zdravstveno veleučilište ispunjava uvjete za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti utvrđene Zakonom o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju („Narodne novine“, broj 45/09), Pravilnikom o sadržaju dopunsice i uvjetima za izdavanje dopunsice za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja, izvođenju studijskog programa i reakreditaciju visokih učilišta („Narodne novine“, broj 24/10), Pravilnikom o uvjetima za izdavanje dopunsice za obavljanje djelatnosti, uvjetima za reakreditaciju znanstvenih organizacija i sadržaju dopunsice („Narodne novine“, broj 3/10) i dokumentom *Standardi za vrednovanje kvalitete veleučilišta i visokih škola u postupku reakreditacije visokih učilišta* Agencije za znanost i visoko obrazovanje (u daljnjem tekstu: Agencija). Navedeno je vrednovano u postupku reakreditacije koji je Agencija provela u skladu s vlastitim općim aktom (KLASA: 602-04/18-04/0025, URBROJ: 355-02-04-19-0004, od 17. srpnja 2019.). Mišljenje Akreditacijskog savjeta dostavljeno je vrednovanom visokom učilištu koje je imalo pravo podnošenja pisanog prigovora u roku od 15 dana od dana primitka mišljenja, sukladno točki 3. 12. *Postupka reakreditacije visokih učilišta*. Vrednovano visoko učilište nije iskoristilo navedenu mogućnost.

Na temelju završnog izvješća stručnog povjerenstva s pripadajućom ocjenom kvalitete i očitovanja vrednovanog visokog učilišta, a uz prethodno mišljenje Akreditacijskog savjeta, Agencija je donijela Akreditacijsku preporuku za izdavanje potvrde o ispunjavanju uvjeta za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti Zdravstvenom veleučilištu (KLASA: 602-04/21-04/0034, URBROJ: 355-02-04-22-0015, od 25. srpnja 2022.).

Po primitku ove potvrde visoko učilište je dužno:

- u roku od 6 mjeseci od dana dostavljanja potvrde donijeti petogodišnji akcijski plan u cilju unaprjeđenja kvalitete u skladu s preporukama stručnog povjerenstva te dostaviti akcijski plan Agenciji
- dvije godine nakon donesenog akcijskog plana izvjestiti Agenciju o provedbi akcijskog plana te u skladu s provedbom ažurirati uvjete izvođenja u informacijskom sustavu Agencije.

Stručno vijeće Veleučilišta donijelo je odluku o prihvaćanju Samoanalize i analitičkog priloga na sjednici održanoj u siječnju 2022.

S obzirom na pandemiju bolesti COVID-19, u veljači smo obaviješteni da će se postupak reakreditacije provesti u hibridnom obliku te da je potrebno pripremiti videoprikaze nastavnih radilišta. Djelatnici informatičke službe izradili su videomaterijale o Veleučilištu, a uz pomoć nastavnika i suradnika snimljena su radilišta na kojima se izvodi praktična nastava – NZZJZ „Dr. Andrija Štampar“, Ottobock i Klinika za dječje bolesti.

Kako bismo se što bolje pripremili za posjetu stručnog povjerenstva, održan je niz sastanka s nastavnicima i djelatnicima koji su predstavljali Zdravstveno veleučilište. Koordinatorom posjete imenovana je prodekanica za nastavu doc. dr. sc. Snježana Čukljek. Završne

su pripreme napravljene po izradi protokola posjeta.

Posjet Stručnog povjerenstva održan je od 4. do 8. travnja 2022. Prvi dan članovi stručnog povjerenstva iz Hrvatske (prof. dr. sc. Davorka Sutlović, doc. dr. sc. Dijana Tomić Linšak, izv. prof. dr. sc. Marta Čivljak, doc. dr. sc. Zrinka Puharić i studentica Fakulteta zdravstvenih studija u Rijeci) boravili su na Zdravstvenom veleučilištu, a inozemni članovi prof. Nicola Jan Clark i prof. dr. Carmen M. Suarez Serrano sudjelovali su na sastancima putem *online* platforme. Idućih dana sastanci su održani u *online* okruženju.

Tijekom sastanaka sa stručnim povjerenstvom uspješno je prezentirana cjelokupna djelatnost Veleučilišta, nastavni i prostorni kapaciteti.

Preliminarno izvješće stručnog povjerenstva zaprimili smo u lipnju. Nakon prihvaćanja izvješća stručnog povjerenstva Akreditacijski savjet Agencije za znanost i visoko obrazovanje preporučio je Ministarstvu znanosti i obrazovanja izdavanje Potvrde o ispunjavanju uvjeta, koju nam je Ministarstvo izdalo u srpnju.

U svim temama: interno osiguravanje kvalitete i društvena uloga visokoga učilišta, studijski programi, nastavni proces i podrška studentima, nastavnički i institucijski kapaciteti te stručna i/ili znanstvena djelatnost Veleučilište je ocijenjeno ocjenom *zadovoljavajuća razina kvalitete*.

Dalje slijedi izrada petogodišnjeg akcijskog plana u cilju unaprjeđenja kvalitete u skladu s preporukama stručnog povjerenstva te je imenovano povjerenstvo koje će u zadanom vremenu izraditi akcijski plan.

Tijekom postupka reakreditacije i izrade Samoanalize analizirali smo i sumirali sve učinjeno u proteklom razdoblju te dobili uvid u obavljene aktivnosti, kojih je bilo mnogo. Poboljšanja i razvoj vidljivi su u svim segmentima djelatnosti, što je rezultat požrtvovnog rada svih djelatnika, kao i vanjskih suradnika Zdravstvenog veleučilišta. Naravno, vidjeli smo i „slabe točke“, a mjesta za daljnji razvoj postoje u svim područjima djelatnosti. I prije izrade akcijskog plana u rujnu je održana radionica o ishodima učenja i vrednovanju ishoda učenja.

Zahvaljujemo svima koji su doprinijeli uspješnom završetku ovog reakreditacijskog postupka. □

Uloga fizioterapeuta u području neurofiziologije

U organizaciji Strukovnog razreda fizioterapije Alumni kluba Zdravstvenog veleučilišta (AKZVU) u Zagrebu, 17. listopada u prostorijama Zdravstvenog veleučilišta Zagreb održana je edukacija pod nazivom „Intraoperativni neuromonitoring“. Uz izravno prisutne sudionike u dvorani Zdravstvenog veleučilišta, skupu je prisustvovao i velik broj sudionika na daljinu, dakle u izravnom prijenosu putem kanala društvenih mreža. U ime udruženja skup su pozdravili dopredsjednik Boris Ilić, dipl. med. techn. te voditeljica strukovnog razreda fizioterapije Margareta Begić, dipl. physioth., nakon čega je riječ preuzela Jelena Barać, bacc. physioth., *senior surgical neurophysiologist & team leader* tvrtke Inomed iz Ujedinjene Kraljevine. Zanimljivim i interaktivnim predavanjem prisutnim sudionicima približena je specifična i nesvakodnevna uloga fizioterapeuta u području neurofiziologije. Nakon predavanja, edukacija je zaključena kratkom diskusijom gdje su sudionici mogli postaviti pitanja i iznijeti komentare povezane s temom. (Leo Marković)

Rendgensko zračenje u transfuzijskoj medicini

Edukacija u organizaciji Strukovnog razreda radiološke tehnologije Alumni kluba Zdravstvenog veleučilišta (AKZVU) održana je 26. rujna pod nazivom „Primjena rendgenskog zračenja u transfuzijskoj medicini”. Uz sudionike prisutne uživo u prostorijama Zdravstvenog veleučilišta, skupu je prisustvovalo i oko pedeset sudionika na daljinu u izravnom prijenosu putem platforme Facebook Live.

U ime udruženja skup su pozdravili dopredsjednik Boris Ilić, dipl. med. techn., pred. te voditeljica strukovnog razreda radiološke tehnologije Željka Lubina,

bacc. rad. techn. Zatim je otvoren radni dio simpozija s predavanjem Mateje Vinković, dr. med. iz Hrvatskog zavoda za transfuzijsku medicinu pod naslovom „Transfuzijom uzrokovana bolest presatka protiv primatelja”, Željka Lubina, bacc. rad. techn. iz Hrvatskog zavoda za transfuzijsku medicinu govorila je o temi „Primjena rendgenskog zračenja u transfuzijskoj medicini” te je slijedilo predavanje Tomislava Viculina, dipl. ing., stručnjaka za medicinsku fiziku, o temi „Dozimetrijski postupci za osiguranje kvalitete ozračivanja krvnih pripravaka”. □

Snimljeni materijali u obliku interaktivnog predavanja

U okviru aktivnosti programa Erasmus+ u projektu *Digital Education in Nursing (DEN)*, 21. listopada u kabinetu za zdravstvenu njegu Zdravstvenog veleučilišta organizirano je snimanje videomaterijala praktičnih vještina kolegija Osnove zdravstvene njege. Snimljeni materijali prikazani su studentima zemalja članica projekta u obliku interaktivnog predavanja putem sustava Moodle tijekom sastanka koji je održan od 29. studenoga do 3. prosinca 2022. u Celju u Sloveniji. Osim studenata iz Hrvatske, u dijelu projektnih aktivnosti sudjelovali su studenti iz Sjeverne Makedonije, Slovenije, Srbije i Švedske. Navedeni materijali predstavljaju i vrijedan dodatak obrazovnom procesu, s obzirom na to da trenutačno ne postoje javno dostupne snimke praktičnih vještina iz područja sestrinstva na hrvatskom jeziku u formi objektivnoga standardiziranog kliničkog ispita. Upravo iz tog razloga može se očekivati da će snimke biti od koristi za svladavanje praktičnih vještina ne samo studenata Zdravstvenog veleučilišta nego i onima u zemljama istog ili sličnog govornog područja. Članovi projekta DEN bili su nastavnici Zdravstvenog veleučilišta Boris Ilić, dipl. med. techn., Martina Smrekar, dipl. med. techn., Vesna Turuk, prof. i Olja Vori, mag. rel. int. et dipl. te studentice studija sestrinstva Paula Cveniĉ, Anđela Kovaĉ, Marija Luĉić i Nina Marinko. □

Uz Svjetski dan radne terapije na Zdravstvenom veleučilištu

Nedovoljno prepoznati u sustavu, a potrebni su društvu

- Radni terapeuti jedini su zdravstveni stručnjaci u Republici Hrvatskoj kojima je uskraćeno pravo nastavka obrazovanja, a ako to žele, moraju upisati studij u nekoj od europskih zemalja, čije su upisnine prilično nedostižne za hrvatski standard.

Prema provedenoj anketi (listopad/ studeni 2022.) među 139 studenata radne terapije, prvostupnika koji čekaju pripravnički staž i pripravnika, njih 80 (58,7 %) sigurno planira upisati diplomski studij radne terapije čim bude dostupan na Zdravstvenom veleučilištu, a dodatnih 32,5 % zainteresirano je za upis ako im dozvole financijske mogućnosti.

 Andreja Bartolac

Svjetski dan radne terapije međunarodno se obilježava od 2010. na dan 27. listopada pod pokroviteljstvom krovne svjetske organizacije radnih terapeuta, World Federation of Occupational Therapists (WFOT, <https://www.wfot.org/>). Svake godine WFOT skreće pozornost na aktualne teme u struci u skladu sa svjetskim događanjima, a ovogodišnja tema bila je: „Prilika + izbor = pravda” (engl. *opportunity + choice = justice*). Ta tema promiče radnu terapiju kao struku koja pruža više prilika i izbora u svakodnevnom životu svojih korisnika, ali i posredno sudjeluje u stvaranju otvorenijeg i pravednijeg društva. Pojmu ‚okupacijska pravda’ koji se javlja u kontekstu teme, sukladan je pojam ‚socijalne pravde’, a odnosi se na pružanje prilike svakoj osobi da odabere sudjelovanje u životnim aktivnostima koje su joj važne i smislene, bez obzira na zdravstvene, socijalne, ekonomske, prostorne i druge prepreke koje

joj donosi život. Radni terapeuti imaju znanja i vještine kojima pružaju podršku svojim klijentima kako bi vodili aktivan, smislen i uključen život.

Radna terapija je zdravstvena struka koja je 2009. regulirana Zakonom o djelatnostima u zdravstvu (NN 87/09). Iako zakonski regulirana tek u ovom stoljeću, radna terapija ima znatno dulju tradiciju prakse i obrazovanja. Povijesno gledajući, radni terapeuti sudjeluju u sustavu zdravstva i socijalne skrbi već više od 100 godina, a posljednjih 36 godina kao visokoobrazovani stručnjaci koji se educiraju na Zdravstvenom veleučilištu. Ujedno, to je i jedina ustanova koja nudi nacionalno akreditirani preddiplomski studijski program iz radne terapije, koji završavaju prvostupnici radne terapije.

Program obilježavanja Svjetskog dana radne terapije prigodno je održan na Zdravstvenom veleučilištu s više od 50 sudionika, a uključivao je zanimljiva predavanja o novostima iz radnoterapijske prakse, izvješća recentnih istraživanja iz struke te izlaganje o iskustvima s kliničke nastave i glazbenu izvedbu studenata radne terapije. Iz programa valja izdvojiti:

1. izvješće s kongresa *International Ayres Sensory Integration® Annual Congress, ISIC USA 2022*: Davor Duić, bacc. therap. occup., mag. physio.
2. predavanje „Kognitivni pristupi temeljeni na učenju u radnoj terapiji: uloga rješavanja problema u izvedbi okupacije”, Anamarija Sajfer, bacc. therap. occup.

3. predavanje „Podrška sudjelovanju djece s teškoćama u hrvatskim školama i vrtićima: primjena Modela socijalne i okupacijske participacije”, Hana Šestak, bacc. therap. occup.
4. izlaganje studenata radne terapije „Radnoterapijska intervencija uz pomoć aktivnosti pjevanja u svrhu zaštite mentalnog zdravlja”, Mateja Barušić, Nikolina Drežnjak, Jelena Babić, Ivana Šutalo.

Osim izlaganja o novostima i postignućima iz kojih se mogao vidjeti znatan suvremeni razvojni potencijal struke, zajednički susret bio je i prilika za razgovor o izazovima s kojima se radna terapija kao struka i dalje susreće. Prvenstveno je riječ o nemogućnosti nastavka obrazovanja prvostupnika radne terapije na diplomskoj razini. Republika Hrvatska jedna je od potpisnica Bolonjske deklaracije, a omogućavanje drugog ciklusa obrazovanja ugrađeno je u tu deklaraciju. Radna terapija u gotovo svim europskim zemljama ima osiguranu magistarsku razinu obrazovanja, a u većini zemalja omogućen je i treći ciklus, doktorski studij. Radni terapeuti jedini su zdravstveni stručnjaci u Republici Hrvatskoj kojima je uskraćeno pravo nastavka obrazovanja, a ako to žele, moraju upisati studij u nekoj

od europskih zemalja, čije su upisnine prilično nedostižne za hrvatski standard. Prema provedenoj anketi (listopad/studen 2022.) među 139 studenata radne terapije, prvostupnika koji čekaju pripravnički staž i pripravnika, njih 80 (58,7 %) sigurno planira upisati diplomski studij radne terapije čim bude dostupan na Zdravstvenom veleučilištu, a dodatnih 32,5 % zainteresirano je za upis ako im dozvole financijske mogućnosti. Tom je broju potrebno dodati i broj zainteresiranih radnih terapeuta koji već rade u praksi, a posebno stručnih suradnika na Zdravstvenom veleučilištu (njih gotovo 30) koji su također zainteresirani za nastavak formalnog obrazovanja u struci kako bi zadovoljili uvjete za izbor u suradničko zvanje asistenta. Točne podatke o broju zainteresiranih čeka se od Strukovnog razreda za djelatnost radne terapije Hrvatske komore zdravstvenih radnika. S obzirom na tako velik broj zainteresiranih budućih studenata diplomskog studija, očekuje se podrška Ministarstva zdravstva te upućivanje u postupak akreditacije programa koji je predan na Ministarstvo znanosti i obrazovanja još prošle godine u srpnju.

Posebno je važno pitanje za radne terapeute u praksi nedovoljna dostupnost radnoterapijskih usluga, unatoč činjenici da je radna terapija struka koja je utemeljena na znanstvenim dokazima te struka koja dokazano štedi novac u sustavu jer skraćuje vrijeme boravka u bolnici, produžuje vrijeme života u zajednici (vlastitom domu), prevenira padove i ozljede, osigurava ergonomski pristupačno stanovanje te daje snažnu podršku u povratku klijenta u svakodnevni život. To se posebno odnosi na primarnu razinu zdravstvene zaštite i dostupnost radnog terapeuta u kući i zajednici u kojoj ljudi žive i pokušavaju sudjelovati u njima važnim i smislenim svakodnevnim aktivnostima, što je nužno regulirati Prijedlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti. Nedovoljna dostupnost radnih terapeuta u raznim sustavima skrbi u Republici Hrvatskoj vidljiva je i u broju radnih terapeuta dostupnih u sustavu. Prema podacima COTEC-a za 2022., broj radnih terapeuta na 100 000 stanovnika u Hrvatskoj samo je 11, dok je u susjednoj Sloveniji više od dvostrukih 27, a u Švedskoj čak 111, što ukazuje da veliki broj potencijalnih korisnika u Hrvatskoj nema mogućnost dobivanja usluge radnog terapeuta. Otvorena pitanja ostaju i omogućavanje odrađivanja pripravničkog staža za radne terapeute te donošenje novog pravilnika o pripravničkom stažu radnih terapeuta, kao i osnivanje mreže djelatnosti radne terapije. □

Edukacija o terapijskom pristupu Kognitivna orijentacija na okupacijsku izvedbu (CO-OP)

✍ Claire Sangster Jokić

Na Zdravstvenom veleučilištu ovog je semestra održana trodnevna edukacija o terapijskom pristupu Kognitivna orijentacija na okupacijsku izvedbu (CO-OP) za radne terapeute i srodne stručnjake. Edukaciju je vodila certificirana instruktorica CO-OP-a dr. sc. Claire Sangster Jokić, radna terapeutkinja s više od 20 godina praktičnog i znanstvenog iskustva te stručnosti u pristupu CO-OP. Kombinacijom izravnog poučavanja, praktičnih aktivnosti, videoanalize slučaja, grupne rasprave, izravne primjene CO-OP-a u praksi i rasprave o iskustvima sudionika u primjeni CO-OP-a, edukacija je pružila priliku sudionicima da steknu temeljno razumijevanje CO-OP-a i praktične kompeten-

cije za samostalnu primjenu pristupa na kompetentnoj razini.

Što je CO-OP?

Kognitivna orijentacija na okupacijsku izvedbu (engl. *Cognitive orientation to occupational performance* – CO-OP) je međunarodno priznat i na znanstvenim dokazima utemeljen terapijski pristup kojem je cilj omogućiti djeci i odraslima uspješnu izvedbu i sudjelovanje u svakodnevnim aktivnostima koje su im važne. Teškoće u izvedbi svakodnevnih aktivnosti (koje se u radnoj terapiji nazivaju okupacije) može biti posljedica fizičkih, kognitivnih, kontekstualnih ili drugih izazova, a negativno utječu na zdravlje, dobrobit i kvalitetu života.

CO-OP su razvili kanadski radni terapeuti kako bi terapeutima osigurali sistematičan terapijski pristup za

učinkovito omogućavanje uspjeha u svakodnevnim aktivnostima. Međunarodno cijenjen u krugu terapeuta i istraživača, CO-OP je individualiziran, aktivan pristup usmjeren na klijenta koji uključuje pojedinca u rješavanje poteškoća u izvedbi kroz samostalno otkrivanje strategija za obavljanje aktivnosti svakodnevnog života.

Pristup CO-OP ima čvrste teorijske temelje, a njegova je učinkovitost potvrđena nizom istraživanja. Razvoj, primjena i dokazi za pristup CO-OP predstavljeni su u dva objavljena izdanja priručnika za CO-OP i brojnim znanstvenim/stručnim radovima u recenziranim časopisima. Izvorno je razvijen za djecu s razvojnim poremećajem koordinacije, odnosno djecu s poteškoćama motoričke izvedbe, a dosadašnja istraživanja su potvrdila učinkovitost pristupa CO-OP kod sljedećih populacija: razvojni poremećaj koordinacije (DCD), traumatska ozljeda mozga, moždani udar, poremećaj u spektru autizma, poremećaj pažnje i hiperaktivnosti (ADHD), cerebral-

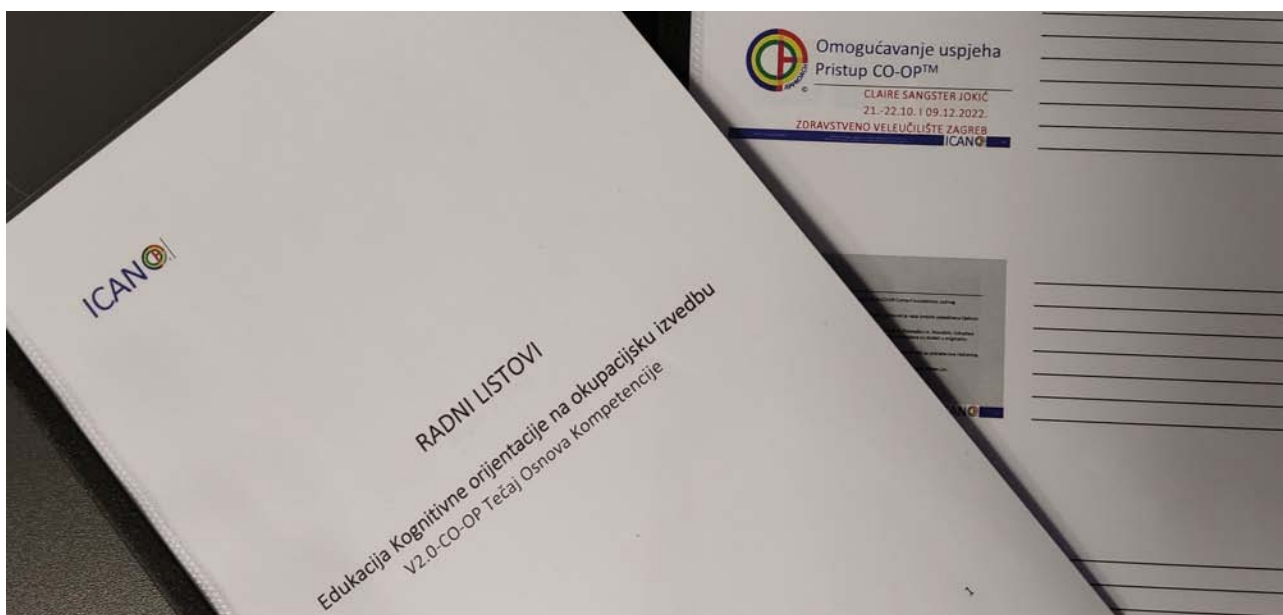
na paraliza, teškoće u razvoju i/ili učenju, poremećaji hiperkinetičkog kretanja u djetinjstvu uključujući distoniju te kod osoba starije životne dobi s kognitivnim smetnjama.

Edukacija o CO-OP-u polaznicima je pružila izvrsnu priliku za kontinuirani profesionalni razvoj i stjecanje kompetencija. Iskustva sudionika u primjeni CO-OP-a u vlastitoj praksi pokazale su da CO-OP predstavlja vrijedan i koristan alat za radne terapeute u pružanju podrške klijentima/pacijentima u obavljanju i sudjelovanju u svakodnevnim aktivnostima te time uspješnijoj integraciji u svakodnevni život. Za Zdravstveno veleučilište tečaj je predstavljao vrijednu priliku za povezivanje s kliničkom bazom radnih terapeuta i povećanje vidljivosti u kliničkim okruženjima u različitim dijelovima zemlje i u brojnim područjima prakse. Uspješna provedba edukacije o CO-OP-u na Zdravstvenom veleučilištu bila je vrijedna inicijativa za pružanje i promicanje visokokvalitetne edukacije suvremenog, na dokazima utemeljenog i međunarodno priznatog terapijskog pristupa.

Dodatni izvori informacija o CO-OP-u:

Dawson D, McEwen S, Polatajko HJ (Eds.). Cognitive Orientation to Daily Occupational Performance in Occupational Therapy: Using the CO-OP Approach (TM) to Enable Participation Across the Lifespan. Bethesda: AOTA Press. 2017.

International Cognitive Approaches Network (ICAN).
<https://icancoop.org/>

Odjel za stručna i znanstvena istraživanja

 dr.sc. Biljana Kurtović i doc.dr.sc. Damir Lučanin

Stručni i znanstveno-istraživački rad te stručna i znanstvena produkcija važna su mjera vrijednosti i uspješnosti svake visokoškolske ustanove. Također, oni čine osnovu na kojoj počiva opstanak akademske zajednice, te je stoga važan sastavni dio redovitih obveza nastavnika Zdravstvenog veleučilišta. Znanstveno-istraživačkim radom se pridonosi porastu ukupnog znanja i proširenju kompetencija, individualnom profesionalnom razvoju i transferu znanja, kao i afirmaciji Zdravstvenog veleučilišta.

Strateški cilj razvoja znanosti na Zdravstvenom veleučilištu je unapređenje znanstvene izvrsnosti, povezivanje sa srodnim obrazovnim ustanovama te zdravstvenim organizacijama u zajedničkim znanstveno istraživačkim projektima s ciljem općeg razvoja društva i gospodarstva utemeljenog na rezultatima istraživanja i znanosti, te produktivnije i uspješnije suradnje s organizacijama i pojedincima u znanosti.

U namjeri bržeg i efikasnijeg postizanja spomenutih ciljeva unutar Zdravstvenog veleučilišta uspostavljen je Odjel za stručna i znanstvena istraživanja. Veleučilište je postavilo sljedeće strateške ciljeve za razvoj znanstvene djelatnosti u razdoblju 2020. - 2024.: podizanje kvalitete znanstvenog i stručnog rada; jačanje ljudskih potencijala istraživačkog, suradničkog i administrativnog osoblja; definiranje prioriternih područja za provedbu translacijskih istraživanja; jačanje

suradnje sa zdravstvom u definiranju i provedbi istraživanja; intenzivnije uključivanje u europski istraživački prostor; jačanje suradnje s drugim znanstvenim institucijama; povećanje vidljivosti znanstvenih publikacija i znanstvenih projekata Veleučilišta.

Snaga Zdravstvenog veleučilišta jest, između ostaloga, i u snažnom istraživačkom profilu nastavnika koji sudjeluju u mnogobrojnim kolaborativnim istraživanjima na nacionalnoj i međunarodnoj razini. U Samoanalizi Veleučilišta iz 2015. ukupan broj znanstvenih radova u časopisima koji su zastupljeni u bazama CC, WoS (SSCI, SCI-expanded i A&HCI) te Scopus bio je 101 te je bilo objavljeno 188 ostalih recenziranih radova koji se priznaju za izbore u zvanja. U razdoblju od 2016. do 2020., ukupan broj znanstvenih radova u časopisima koji su zastupljeni u bazama CC, WoS (SSCI, SCI-expanded i A&HCI) te Scopus bio je 153 te je bilo objavljeno 257 znanstvenih recenziranih radova koji se priznaju za izbore u zvanja.

Posljednji podatci pokazuju da su u 2021. godini nastavnici Zdravstvenog veleučilišta objavili 85 radova, od čega je 47 indeksirano u Scopusu, 36 u Web of Science te 26 u Current Contents. Kontinuitet stručne i znanstvene aktivnosti nastavnika potkrijepljen je višegodišnjim rastom broja objavljenih radova u indeksiranim časopisima, djelovanjem u projektnim aktivnostima od voditelja do suradnika u nacionalnim i međunarodnim projektima, kao i sve većim brojem nastavnika sa završenim doktorskim studijima i izborima u znanstvena te znanstveno-nastavna zvanja.

Boravak na University of Iowa College of Nursing i University of Iowa Hospitals & Clinics - iskustva

✍️ Pripremila: Biljana Kurtović

Početkom 2022. dobila sam službeni poziv da kao gost predavač sudjelujem u nastavi i radu Fakulteta za sestrinstvo i Sveučilišne bolnice Sveučilišta u Iowi u Sjedinjenim Američkim Državama (*University of Iowa College of Nursing, University of Iowa Hospitals & Clinics*). Poziv je bio utemeljen na stručnoj suradnji s prof. dr. sc. Cormacom O'Sullivanom, voditeljem programa doktorata iz područja anesteziološkog sestrinstva. S obzirom na razmjenu znanja te potrebu stjecanja novih iskustava, posjet je realiziran tijekom od pet tjedana u kolovozu i rujnu.

Tijekom boravka aktivno sam sudjelovala u nastavi u okviru preddiplomskog i magistarskog studija sestrinstva te stručne prakse u Sveučilišnoj bolnici Sveučilišta u Iowi (*University of Iowa Hospitals & Clinics*). Uz stručnu praksu studenata na klinikama, sudjelovala sam i u praktičnoj nastavi studenata u simulacijskom centru studija sestrinstva. Osim predavanja studentima, održala sam predavanja koja su bila namijenjena polaznicima poslijediplomskih studija, nastavniciima, voditeljima i članovima istraživačkih timova.

Rad u Sveučilišnoj bolnici uključivao je sljedeća radilišta:

kirurški odjeli, transplantacijske jedinice, kirurške jedinice intenzivnog liječenja, jedinice intenzivnog liječenja internih bolesti, postintenzivne jedinice, služba za anesteziju, sobe za buđenje, operacijski blok i rad s lokalnim timom za eksplantaciju organa, uključujući eksplantacije organa kod donora kucajućeg srca s utvrđenom smrtni mozga, ali i kod donora koji je preminuo nakon srčanog zastoja.

Sudjelovala sam u vježbama različitih kliničkih scenarija u anesteziološkom simulacijskom centru (osnovne i napredne mjere održavanja života, primjena pomagala i tehnike oslobađanja dišnog puta na biomaterijalima itd.) te također različitih scenarija u si-

mulacijskoj jedinici hitne medicinske službe (pristup pacijentu u anafilaktičkom šoku, sa srčanim zastojem, zbrinjavanje politraume, oslobađanje dišnih putova, uporaba sustava LUCAS za BLS, zaustavljanje krvarenja itd.). Sudjelovala sam u radu mobilne simulacijske jedinice osnovnih i naprednih hitnih postupaka u gradovima izvan Lowe (Marion, Hiawatha) u cilju edukacije paramedikusa i tehničara hitne medicinske pomoći.

Također, bilo mi je omogućeno sudjelovanje u trajnim stručnim usavršavanjima kao što su perioperacijska hemodinamička optimizacija, *leadership*, profesionalni angažman u sestrinstvu, NCLEX testiranje studenata / testovi za licenciranje, mentoriranje preddiplomskih studenata, mentoriranje studenata magistarskog studija, doprinos projekata za poboljšanje ishoda pacijenata, dvodnevno sudjelovanje na Kongresu medicinskih sestara u neuroznanosti: *Integrating the Art and Science of Neuroscience Nursing 2022*.

Sudjelovala sam na nizu sastanaka s predstavnicima jedinica specifičnih za područja rada kao što su voditelji napredne sestrijske prakse (ANP) u Sveučilišnoj bolnici Sveučilišta u Lowi, voditelji studijskih programa *Doctor of Nursing Practice*, voditelji karijernog centra, voditelji ureda za sestrijska istraživanja i projekte, voditelji magistarskih programa, kolegij nastavnika studija sestrinstva, voditelji ureda za zdravstvenu njegu i praksu utemeljenu na dokazima, voditelji programa *Leadership*, uprava za istraživanje i projekte te uprava Fakulteta za sestrinstvo.

S obzirom na to da sam na Zdravstvenom veleučilištu voditeljica izbora kolegija Zdravstvena njega bolesnika u jedinici intenzivnog liječenja, Zdravstvena njega bolesnika kod eksplantacije/transplantacije, Zdravstvena njega utemeljena na dokazima i Temeljni hitni medicinski postupci te suvoditeljica obveznog kolegija Organizacija, upravljanje i administracija u zdravstvenoj njezi, vjerujem kako će navedeno iskustvo te novostečena znanja i vještine doprinijeti nastavi navedenih kolegija. □

Reportaža – Centar za rehabilitaciju Zagreb – podružnica Sloboština

Bogatstvo aktivnosti za korisnike i iskustva za studente

 Jadranka Pavić

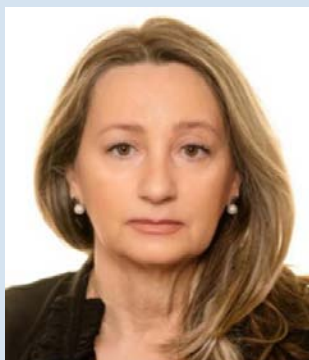
U studenome ove godine Centar za rehabilitaciju Zagreb, koji je i suradna ustanova Zdravstvenog veleučilišta, proslavio je paladijski jubilej, dakle 75. obljetnicu djelovanja. Možemo reći i da je Zdravstveno veleučilište utkalo svoje kamenčiće u ljepotu plemenitog mozaika Centra, jer ove dvije institucije povezuje dugogodišnja kontinuirana suradnja.

Dekan Zdravstvenoga veleučilišta prof. dr. Krešimir Rotim u svojoj je čestitci povodom 75. obljetnice između ostaloga naveo: „Centar za rehabilitaciju Za-

greb i Zdravstveno veleučilište povezuje 20-godišnja kontinuirana suradnja koja je počela prvo na studiju sestrinstva, a kasnije na studiju radne terapije. Od tada do danas u vašoj ustanovi tisuće studenata imali su prilike upoznati rad vrhunskog osoblja Centra za rehabilitaciju Zagreb, koji brinu o najvulnerabilnijoj populaciji, a to su osobe s intelektualnim teškoćama. O znanju i vještinama osoblja, a posebno o njihovom senzibilitetu prema korisnicima svjedoče izvrsne evaluacije studenata koji su imali priliku obavljati vježbe u vašoj ustanovi.”

Za suradnju i nove spoznaje uvijek otvorena ravnateljica mr. sc. Teodora Not u monografiji koja oslikava presjek rada Centra za rehabilitaciju ističe da

MR. SC. TEODORA NOT,
RAVNATELJICA CENTRA ZA
REHABILITACIJU ZAGREB

mr.sc. Teodora Not, ravnateljica Centra za rehabilitaciju Zagreb

Podrška u „brojkama”

Sa svojih 340 zaposlenika skrbi za oko 700 korisnika (djece, mladih i odraslih osoba) s intelektualnim teškoćama kroz različite rehabilitacijske programe i programe podrške. Ustanova je osnovana sada već davne

1947. u okviru samostana Antunovac družbe časnih sestara Služavki Malog Isusa ugovorom o prihvatu „mentalno zaostale djece” s Ministarst-

vom socijalnog staranja. Otada, kroz 75 godina razvoja, ustanova je izrasla u modernu, snažnu ustanovu koja djeluje u sjedištu Orlovac s upravom i radionicama za odrasle, podružnicom Sloboština koja se bavi kompleksnom rehabilitacijom djece s teškoćama u razvoju, podružnicom Sloboština 2 koja u sustavu ima četiri radionice za odrasle i odjel stanovanja za uslugu smještaja za dugotrajnu njegu i skrb, potom dislociranu jedinicu Ilica s osam radionica za odrasle i dislociranu jedinicu Organizirano stanovanje koja radi u 26 stanova diljem Grada Zagreba i provodi uslugu organiziranog stanovanja i život u zajednici za 108 korisnika. Ustanova je među prvima 2012. započela proces pripreme deinstitutionalizacije i transformacije ustanove u skladu s Planom deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016.

djeluju kako bi afirmirali pravo na različitost s misijom života u lokalnoj zajednici kao temeljnim motom te vizijom pružanja podrške u skladu s potrebama korisnika i njegove obitelji. Zatim nastavlja: „Učimo ljude na toleranciju prema različitosti kako bi doprinijeli što kvalitetnijem prihvaćanju osoba s invaliditetom u društvenu zajednicu te radnu okolinu, kako bi pomogli razvoju društva u cjelini. Svaka osoba ima svoj potencijal koji treba razvijati u skladu s njezinim interesima i usmjeravati prema najboljim ostvarenjima uz stručnu podršku Centra i zajednice.” Nadalje, mr. sc. Not navodi da su za one koji žele detaljnije upoznati njihov rad vrata Centra uvijek otvorena.

Usluge interdisciplinarnog i transdisciplinarnog pristupa

Smiljana Eljuga, prof. def., predstojnica podružnice Soboština, u predstavljanju navodi: „U podružnici Soboština pružaju se socijalne usluge djeci s intelektualnim teškoćama i pridruženim teškoćama u razvoju (tjelesnim oštećenjem, cerebralnom paralizom...) kroz osam usluga u skladu sa Zakonom o socijalnoj skrbi.” Tu su socijalne usluge poludnevnog boravka, cjelodnevnog boravka, individualne psihosocijalne podrške u obitelji, individualne psihosocijalne podrške kod pružatelja usluge, grupne psihosocijalne podrške kod pružatelja usluge, rane razvojne podrške, stručne procjene te pomoći pri uključivanju u programe odgoja i obrazovanja (integracija). U podružnici se osim socijalnih usluga provodi i djelatnost odgoja i osnovnoškolskog obrazovanja na temelju Rješenja o školovanju Gradskog ureda za odgoj, obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba ili gradskih ureda za društvene djelatnosti drugih županija. Program se provodi prema programima i pedagoškim standardima koje propisuje ministarstvo nadležno za poslove odgoja i obrazovanja. Centar za rehabilitaciju Zagreb u proljeće 2007. dobio je dopusnicu Ministarstva znanosti, prosvjete i športa za provedbu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja po posebnom programu za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke te ga od tada i provodi. U podružnici Soboština pružaju se socijalne usluge interdisciplinarnog i transdisciplinarnog pristupa kojima se promiče razvoj vještina, potiče se djetetov osobni razvoj te jačaju obiteljske kompetencije.

Nadalje ističe: „Cilj je integracija djeteta i njegove obitelji u lokalnu zajednicu. Cjelokupna rehabilitacija djeteta i obitelji zasniva se na timskom radu niza stručnjaka: edukacijski rehabilitator, specijalist rane intervencije, klinički psiholog, socijalni radnik, fizio-

Smiljana Eljuga, prof. def., predstojnica podružnice Soboština

terapeut, radni terapeut, logoped, SIAT pedagog, socijalni pedagog, kineziterapeut i medicinska sestra. Rehabilitacijski programi omogućuju djetetu i obitelji provođenje funkcionalnih vještina kroz svakodnevne uobičajene aktivnosti u obiteljskom okruženju i kroz primjerene interakcije s osobama s kojima boravi u ustanovi i kod kuće. Roditelji su uključeni u kreiranje aktivnosti, što im pomaže da bolje upo-

Stručni tim podružnice Soboština

znaju specifičnosti razvoja svojeg djeteta te uključe i ostale članove kućanstva u provedbu programa.”

Praksom obogaćuju teoriju

Blaženka Filić Vulin, magistra sestrinstva i prof. rehabilitator, u mentorstvo studenata sestrinstva koji dolaze sa Zdravstvenoga veleučilišta uključuje i druge medicinske sestre s bogatim profesionalnim iskustvom. Među njima je i Vlatka Ana Antoljak Tanković, prvostupnica sestrinstva. Uz teoriju koju studenti dobivaju od svojih profesora, provodi se i praktični rad sa studentima preddiplomskoga studija sestrinstva ZVU-a u sklopu kolegija Zdravstvena njega osoba s invaliditetom. „Tijekom vježbi studenti imaju mogućnosti naučiti primjeren pristup u skladu sa specifičnim potrebama osoba s intelektualnim teškoćama, razumjeti načine pristupa i intervencije multidisciplinarnog pristupa u radu s osobama s intelektualnim teškoćama te promovirati suvremene pristupe u radu s njima u cilju podizanju kvalitete življenja. U procesu edukacije studenata iznimno je važno senzibilizirati ih za rad s osobama s intelektualnim teškoćama, što je najbolje kroz praktični rad i primjere koje vide u radu našeg osoblja s korisnicima i obiteljima”, naglašava Blaženka Filić Vulin.

Blaženka Filić Vulin, mag.med.techn,prof.reh.

Nadalje, govoreći o radu s korisnicima Vlatka Ana Antoljak Tanković navodi: „Ono što posebno ističem jest dati priliku korisniku za sudjelovanje u odlučivanju, dati priliku da sam provodi dogovoreno i biti mu podrška, osigurati dovoljno vremena za izvršavanje bilo koje radnje, poštivati dostojanstvo, podržati u neovisnom življenju i uključenosti u zajednicu, ohrabrivati i podržati u obrazovanju, osposobljavan-

Vlatka Ana Antoljak Tanković, prvostupnica sestrinstva

ju, radu, zapošljavanju, očuvanju zdravlja, ne diskriminirati i mnogo drugo.” Osim toga, Antoljak Tanković ističe: „Uz edukaciju rehabilitatora možemo i radimo puno na edukaciji korisnika kako bi mogli provoditi brigu o sebi na način koji je njima moguć, podižemo im samopouzdanje, pomažemo im u usvajanju socijalnih i drugih vještina, pomažemo u održavanju zdravlja i pružamo im podršku. Ponekad je teško nositi se s teškim dijagnozama i sudbinama, ali ništa nije teško raditi kada vidiš zadovoljnog korisnika koji se smiješi. Bez obzira na to što treba puno vremena i strpljivog ponavljanja za usvajanje vještine, kada se vidi napredak, osjećaš zadovoljstvo svojim radom koje gura u daljnji rad. Napredak korisnika ono je što nas i dalje privlači u radu u Centru.”

Svi različiti i posebni na svoj način

Prema svjedočanstvima studenata koji prolaze vježbe u Centru za rehabilitaciju, to ih iskustvo obogaćuje te im se otvaraju novi vidici i pogledi na društvo. Tako studentica Ivana Bošnjak kaže: „Kroz svoje školovanje nisam imala priliku raditi s osobama s invaliditetom. Za mene je to bilo nešto novo, a pomalo i emotivno. Ponekad se pitam znaju li ljudi koji hodaju ovim svijetom koliko su zapravo sretni. Rijetko tko za sebe može reći da je potpuno sretan te neki teže za velikim stvarima kako bi bili sretni. Za neke od njih bi upravo ta samostalnost bila jedna od pokretača sreće. Kroz razne radionice upoznala sam nekoliko osoba s invaliditetom te imala priliku raditi i družiti se s njima. U početku nisu bili za komunikaciju, ali kako je vrijeme prolazilo, tako je naša komunikacija bila bolja. Svi

su bili vrlo marljivi, predani radu te spremni naučiti nešto novo. Bili su spremni pokazati svoje vještine (npr. šivanje, slikanje) te svoje znanje prenijeti na ostale. Iako moraju ulagati mnogo više truda u ono što rade, rezultati su zaista impresivni. Vrijedni su pažnje te sam samim time zahvalna što sam ih imala priliku upoznati. Da bi osobe s invaliditetom srušile sve prepreke koje im donosi društvo, potrebno je prihvatiti činjenicu da smo svi različiti i posebni na svoj način.”

„Njima treba netko tko će s njima dijeliti sreću”

Studentica Paula Cvenić o svojim dojmovima svjedoči: „Prije početka same prakse nisam znala što očekivati s obzirom na to da bismo radili s osobama s intelektualnim teškoćama, raznim sindromima te mnogim drugim dijagnozama s kojima se dosad nisam susretala, međutim ostala sam pozitivno iznenađena. Provedeći vrijeme s tim osobama kroz ovih nekoliko dana shvatila sam koliko su oni posebni i koliko su krhki. Toliko su neiskvareni i u njima nema ni mrvica zlobe ili nečega lošega. Kroz radionice s njima naučila sam da svatko posjeduje talent za nešto, bilo to slikanje, fotografiranje, vezenje, sport... Također, shvatila sam i koliko je svijet surov i koliko bi zapravo cijeli sustav trebao pomagati takvim osobama. Njima treba netko tko će ih ‚grliti i ljubiti’, netko njihov tko će s njima dijeliti sreću koja se u njihovim očima zaista nalazi u malim stvarima. Jako mi je drago da sam imala ovo iskustvo prakse u Centru za rehabilitaciju i da sam imala priliku biti u kontaktu s ovim divnim bićima koja su mi otvorila oči da na svijet gledam malo drugačije.”

Neopisivo iskustvo

„Kao studentici na Zdravstvenom veleučilištu omogućeno mi je obilaziti različita radilišta”, ističe Marina Cvitković, studentica treće godine studija sestrinstva. „U sklopu kolegija Zdravstvena njega osoba s invaliditetom posjetili smo radilište Centar za rehabilitaciju Slobostina. Moram priznati da se taj posjet meni osobno dosta razlikuje od svih dosadašnjih. U sklopu prakse osim centra posjetili smo i radionice u kojima smo dobili priliku za osobno upoznavanje korisnika. Razgovarati s osobama koje su vođene jedino i isključivo iskrenim emocijama za mene je bilo neopisivo iskustvo koje ću dugo vremena pamtit. Upoznati korisnike u njihovim uvjetima života, slušati o njihovom životu te ostvariti odnos s njima jedna je sasvim posebna priča.” □

Studentice sestrinstva na vježbama - s lijeva na desno su: Marina Cvitković, Paula Cvenić, Ivona Bošnjak i Sara Božičković.

ERASMUS+ mobilnost osoblja u svrhu podučavanja

Razmjena iskustava i gradnja prijateljstva

 Jadranka Pavić

U sklopu mobilnosti programa ERASMUS+, u razmjeni iskustava nastavnog osoblja sudjelovala je nastavnica Katedre za strane jezike Sanda Marjanović, koja je 27. i 28. listopada 2022. boravila na Sveučilištu „Sv. Kliment Ohridski” u Bitoli u Sjevernoj Makedoniji.

O svojim iskustvima Sanda Marjanović navodi: „Služba za Erasmus+ mobilnost Zdravstvenog veleučilišta godinama priprema studente za odlazak na mobilnost

i dočekuje studente s partnerskih ustanova koji žele skupiti što više iskustva u stručnom radu. Isto tako svaka dolazna i odlazna mobilnosti nastavnog i ne-nastavnog osoblja obogaćuju život i čine ga ljepšim.” Nadalje ističe da je kao nastavnica Katedre za strane jezike odabrala Sveučilište „Sv. Kliment Ohridski” u Bitoli zbog dugogodišnje prijateljske suradnje naših dviju institucija. „Željela sam napokon i osobno upoznati te simpatične kolege i kolegice naše partnerske ustanove. Istodobno to je bila prilika da kao profesorica njemačkog jezika održim nastavu za studente Visoke medicinske škole i na taj način proširim svoja iskustva u radu sa studentima. Pokazalo se da sam donijela ispravnu odluku!” kaže Marjanović.

Nadalje ističe: „Trebalo naglasiti da nikada prije nisam posjetila Republiku Sjevernu Makedoniju, čak ni za vrijeme bivše države. I to mi vjerojatno nije za pohvalu. Sve što sam znala o toj zemlji, saznala sam od prijatelja kroz sport i druženja. Kao simpatizerka pokojnog Akija te kao ljubiteljica sporta, pratila sam majstorije Kirila Lazarova i to mi je bila jedina veza s Republikom Sjevernom Makedonijom. I naravno, sjećanja mog oca na služenje vojnog roka u Skopju. Jedini se problem pokazao u organizaciji putovanja s obzirom na to da je najlakše doći avionom do Skopja, a treba još prijeći oko 180 km do Bitole. Zahvaljujući, za naše prilike, niskim cijenama, odlučila sam već unaprijed rezervirati taksu do odredišta, to mi se činilo najsigurnije. Moderan obiteljski hotel u centru Bitole oduševio me gotovo kao i njegovi zaposlenici. Iznimno ljubazno osoblje spremno je pomoći na svakom koraku. Grad je oko 14 km udaljen od granice s Grčkom, drugi je po veličini u državi, čuva svoje starine i spomenike iz doba Osmanskog carstva i njegovi su stanovnici spontani i iznimno gostoljubivi”, navodi prof. Sanda Marjanović.

Posebno ističe susret s kolegicama Visoke medicinske škole i njihovim studentima, jer su se dr. sc. Gordana Ristevska, koordinatorica te dr. sc. Domnika Rajchanovska, ravnateljica pokazale kao predivni domaćini.

U razgovoru su istaknule nadu u daljnju prijateljsku i aktivnu suradnju između Zdravstvenog veleučilišta i Sveučilišta „Sv. Kliment Ohridski“ u Bitoli.

To je bila i prezentacija Zdravstvenog veleučilišta za predavače i studente, kao i vježbe i predavanja u okviru kolegija Njemački jezik koje je prof. Marjanović održala za studente Visoke medicinske škole. Predavanjima su se pridružili i maturanti, budući studenti zdravstvenih profesija. Nina Ilič, profesorica njemačkog jezika, detaljno je organizirala susret te se potrudila da predavanja i vježbe prođu na reprezentativnoj razini.

Osvrćući se na iskustvo rada sa studentima navodi: „Ako kažem da je sve prošlo uz veliku zainteresiranost za njemački jezik uz puno smijeha, puno pitanja i odgovora, zasigurno neću pretjerati.“

Osim razmjene iskustva, koja će sigurno unaprijediti profesionalni rad, kao i suradnju sa Zdravstvenim veleučilištem, razvila su se i nova prijateljstva. Profesorica Sanda Marjanović u šali navodi: „Poklone (čitaj: makedonska vina) koje sam primila od kolegica, naža-

lost, nisam mogla ponijeti sa sobom u ručnoj prtljazi. Stoga smo zaključile da je to prilika i zapravo obveza mojih kolegica sa Sveučilišta u Bitoli da dođu u Zagreb u posjet Zdravstvenom veleučilištu i osobno donesu poklone koje sam morala ostaviti. A tome se svakako veselim!“ □

Susret s Marinelom Jadanec Đurin, naslovnom predavačicom i kliničkom mentoricom na studiju fizioterapije

„Zahvalnost pacijentice kojoj smo pomogli ogroman je vjetar u leđa”

 Dalibor Kiseljak

Marinela Jadanec Đurin, mag. physioth., pred. zaposlena je u Kliničkoj bolnici „Sveti Duh” u Zagrebu radi na Zavodu za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju te Klinici za ginekologiju i porodništvo. Područje u kojem radi i razvija se jest fizioterapija u

ginekologiji i porodništvu. Predstavlja vrlo specifično područje, iako se u posljednjih desetak godina ubrzano razvija. Od 2008. urednica je stručno-informativnog časopisa *Fizioinfo*. Na pitanje „Trenutačno ste naslovna predavačica na studiju fizioterapije, a i sami ste bili studentica Zdravstvenog veleučilišta. Što Vas je privuklo da upišete studij fizioterapije?” Jadanec Đurin odgovara: „Fizioterapija mi je oduvijek bila vrlo privlačna, spaja edukaciju koja me od djetinjstva jako zanima i terapijski pristup u kojem definitivno pomažemo pacijentima. Nema fizioterapije bez edukacije pacijenata o tome kako da sami mijenjaju, primjerice posturu, navike i način izvedbe aktivnosti svakodnevnog života.” Nadalje, približavajući svoje područje rada u posebnom okružju navodi: „S fizioterapijom u ginekologiji i porodništvu prvi sam se put susrela kroz kliničke vježbe kao studentica studija fizioterapije, gdje i danas radim kao klinički mentor, i odmah me privukla. Svoj sam pripravnčki staž birala upravo u Kliničkoj bolnici ‚Sveti Duh’ kako bih detaljnije spoznala da se upravo u tom području želim razvijati i svakodnevno pomagati ženama koje imaju probleme bilo tijekom perioda trudnoće kao što su bolna stanja kralježnice i zdjelice bilo kasnije u životu, kao što je danas sve češći problem inkontinencije. Svakodnevni klinički rad temelji se na specifičnoj procjeni funkcionalnog statusa trudnice u cilju rane detekcije bolnog stanja provođenjem kliničkih funkcijskih testova. Također, provodim specifičan program treninga mišića zdjelice kod problema urogenitalne disfunkcije od kojih je kod žena i muškaraca danas najčešća urinarna i fekalna inkontinencija, ali se sam program provodi i kod pojave prolapsa zdjelice organa. Važan dio fizioterapije u ginekologiji i porodništvu čini i detekcija patološke dijasaze *m. rectusa abdominis* te specifičan program treninga abdominalnih mišića za rješavanje patološke dijasaze tijekom trudnoće i postpartalnog perioda. Polazila sam brojne tečajeve u području ginekologije i porodništva te i danas sudje-

lujem u provođenju specifične edukacije za sve fizioterapeute koji se žele baviti ovim područjem.”

Potreba da u svakom gradu i županiji postoji zavod ili odjel za fizioterapiju

O tome koje su posebnosti tog stručnog područja te kakvo je njegovo stanje u Hrvatskoj u odnosu na europske i svjetske standarde, Marinela Jadanec Đurin, mag. physioth., odgovara: „Moram priznati kako je ovo područje jedno od područja koje će tek u godinama koje slijede zasjati i pokazati koliko se terapijski može pomoći ženama kroz konzervativne metode od kojih fizioterapija zauzima definitivno prvo mjesto. Ono što je tek pred fizioterapijom jest potreba da u svakom gradu i županiji postoji zavod ili odjel za fizioterapiju na kojem će svoje radno mjesto pronaći fizioterapeut u ovom specifičnom području, jer nas je još uvijek premalo. Svijetla je strana da oni relativno malobrojni fizioterapeuti koji se svakodnevno bave ovim specifičnim područjem omogućuju pacijenticama fizioterapiju koja ide ukorak s europskim i svjetskim standardima.”

Aktivni sudionici modernog doba

S iskustvom od 14 godina rada sa studentima, sugovornica ističe da je to definitivno metoda uzajamnog učenja koja je iznimno veseli. „Današnji su studenti aktivni sudionici modernog doba te su puno upoznati s novitetima i ti noviteti nekako lakše dolaze do njih nego prije desetak godina, što im stvara mnogo širu sliku o tome što je fizioterapija i spoznaju da nema granica u kontekstu područja kojim se žele baviti i koliko daleko mogu ići i napredovati u svojoj karijeri.” Nadalje kaže: „Svaki oblik nastave oplemenjuje i potiče nas mentore na stvaranje novih vještina kako u kabinetu tako i na klinici. Na svaki oblik edukacije gledam dvosmjerno, te smatram koliko se mi u nastavi ‚dajemo‘ našim studentima toliko i oni nas podučavaju kako svaki dan biti još bolji i još kvalitetniji edukatori. Što se tiče specifičnosti kabinetske nastave, iziskuje veliko teorijsko predznanje studenata i vještinu mentora kako na što jednostavniji, a njima apsolutno zanimljiv način predstaviti nastavno gradivo i zadatke, dok je na klinici fokus na radu s pacijenticama, što stvara medij za primjenu svih znanja i vještina koje su studenti usvojili na predavanjima i kabinetu kroz *problem solving* pristup te njeguje stvaranje kritičkog promišljanja studenata kako pružiti najkvalitetniju intervenciju pacijentima uzimajući u obzir moguće ko-

morbiditete i kontraindikacije za pojedine terapijske postupke.”

Velika odgovornost prema studentima

Na posebno pitanje kakva su iskustva u ulozi kliničke mentorice te u ulozi mentorice pri izradi i obrani završnog rada, Jadanec Đurin odgovara da osjeća veliku odgovornost prema studentima jer su klinički mentori zapravo njihov „prozor” u svako specifično područje u kojem se nalazimo. „Stvaramo im prva iskustva koja su neizmjerljivo važna za njihovo buduće shvaćanje i sklonost prema nekom području. Izrazito me veseli svaki dolazak studenata na kliniku jer sudjelujemo u stvaranju novih budućih stručnjaka- budućih fizioterapeuta.

Poglavito sam motivirana kada je u pitanju mentoriranje završnog rada, koji predstavlja sam vrh obrazovanja svakog studenta. U tom kontekstu studentima nastojim biti uvijek na usluzi te poslužiti kao izvor motivacije kada posustanu, ali i mentorica koja će ih usmjeriti da otkriju vještine i kompetencije kojih možda nisu bili ni svjesni, a koje će ih učiniti boljim ljudima i boljim fizioterapeutima.”

Sugovornica je neizostavno komentirala i interes studenata za područje kojim se bavi te je istaknula: „Sve veći broj studenata pokazuje interes za ovo područje koje je sve prisutnije u današnjem društvu jer je popularizacija u javnosti znatno bolja, kroz vježbe za trudnice ili neki drugi oblik fizioterapije. Svaki je početak ponekad težak i nije svaka stepenica jednako visoka u našem uspinjanju prema konačnom cilju, ali zahvalnost pacijentice kojoj smo pomogli ogroman je vjetar u leđa i spoznaja da smo mi ti koji možemo utjecati na spoznaju da se pacijentica može nastaviti baviti radnom ili rekreativnom aktivnošću ili jednostavno imati trudnoću ili period nakon porođaja bez bolova. Motivacija se vrlo često i spontano dogodi kada studenti spoznaju učinak fizioterapijske intervencije te se u nju sami uvjere kroz klinički rad jer na licu mjesta uvide koliko fizioterapeut ima važnu ulogu u poboljšanju kvalitete života pacijenata.”

U svojoj poruci studenticama i studentima koje žele svoju karijeru razvijati paralelno kroz klinički i nastavni rad navodi: „Oboje je apsolutno moguće paralelno raditi s jednakim entuzijazmom jer se savršeno nadopunjuje. Nastavna aktivnost neprestano nas motivira na usavršavanje i traženje novih dostignuća u svakom specifičnom području kojim se bavimo, a upravo ti rezultati i noviteti omogućuju kvalitetniji i bolji klinički rad s pacijentima.” □

INTERVJU

Ivica Šušak, državni tajnik u Ministarstvu znanosti i obrazovanja

„Zdravstveno veleučilište paradigma je stručnih studija koje poslodavci prepoznaju i priznaju”

Jadranka Pavić

Zdravstveno veleučilište prepoznatljivo je u zdravstvenim institucijama na svim razinama, počevši od obrazovanja do provedbe znanja kroz struku. Istodobno, načinilo je brojne iskorake posljednjih godina kako u Hrvatskoj tako na europskoj i svjetskoj razini. Prepoznatljivo je u hrvatskom visokoškolskom obrazovanju, što mu omogućuje da praraste u fakultet te postane dio Sveučilišta u Zagrebu.

O iskustvima na području obrazovanja tijekom prethodnog razdoblja, diplomama stručnih studija, kao i o mogućnostima Zdravstvenog veleučilišta govori Ivica Šušak, državni tajnik u Ministarstvu znanosti i obrazovanja.

? **Proteklo razdoblje pandemije donijelo je brojna iskustva na svim područjima, pa tako i na području obrazovanja. Kakva su Vaša iskustva kad je riječ o online nastavi? Koliko se iz iskustva potvrđuje da je tehnologija samo alat, a čovjek je ključan u procesu rada i obrazovanja, kao i obrnuto, može li tehnologija kvalitetno zamijeniti određene segmente u nastavi uživo i biti „dodana vrijednost“ u procesu obrazovanja?**

Ivica Šušak: Mogu samo reći da smo svi iz obrazovnog sektora nakon ovakve dvije godine puno, puno spremniji za sve izazove koji nas čekaju. Situacija s pandemijom, pa još i potresima nešto je s čime se nismo do sada susreli, ali, usprkos tome, odrađen je jako dobar posao. Prema podacima, Hrvatska je uz Švicarsku zemlja koja je najmanje dana imala zatvorene škole, a i većina visokoškolskih institucija odlično se prilagodila izvanrednim uvjetima rada i nastava je vrlo brzo i kvalitetno djelomično ili u cijelosti prebačena u *online* okruženje. Međutim, ono što smo mi kao Ministarstvo inzistirali jest da se nastava u što većem obimu i što brže vrati u učionice, pogotovo u onim studijskim programima kao što su to sigurno programi iz područja biomedicine i zdravstva, jer je apsolutno nemoguće takve studijske programe izvoditi *online* cijelo vrijeme. Digitalni alati takvim studijskim programima mogu biti samo potpora, ali nikako ne mogu zamijeniti nastavu uživo, a pogotovo kliničke vježbe, niti će to biti moguće u budućnosti. Usprkos svim tim izazovima, bavili smo se i poboljšanjima sustava, a najveći smo iskorak napravili nedavnim donošenjem novog Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti nakon 20 godina te novim Zakonom o osiguranju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju. U sljedećem razdoblju očekuje nas i promjena paradigme financiranja visokog obrazovanja na način da će se kroz fi-

nanciranje temeljeno na rezultatima putem programskih ugovora one najbolje financijski nagrađivati, a one lošije poticati da budu bolji.

? **Na kojoj je razini hrvatsko visokoškolsko obrazovanje, jer primjetno je da se osobe obrazovane u Hrvatskoj snalaze u svim europskim i drugim razvijenim zemljama? Kako ih zadržati u Hrvatskoj?**

Ivica Šušak: Hrvatski visokoškolski sustav ima vrhunskih primjera institucija i programa koji se mogu bez ikakve zadržke uspoređivati s onima najboljima u EU-u, ali i šire. Nažalost, imamo i suprotnih primjera i pojedinih institucija i studijskih programa koji nemaju ni zadovoljavajuću razinu kvalitete te upitnu svrhu postojanja. A što se tiče zadržavanja najboljih i najperspektivnijih u Hrvatskoj, moramo reći da i puno „bogatije“ zemlje od Hrvatske imaju identičan problem. Npr. jedna Austrija, koja je već dugo vrlo visoko rangirana na ljestvicama najboljih mjesta za život, ima problem zadržavanja liječnika u zemlji, koji odlaze u Njemačku ili neke od skandinavskih zemalja. Hrvatska sigurno ima dobre argumente kojima može zadržati mlade stručnjake da ostanu tu, a pogotovo ako je riječ o obiteljima. To su prije svega sigurnost, zdrav okoliš, zdrava hrana, dobra klima, dobro i besplatno obrazovanje i besplatne zdravstvene usluge. Naravno da će uvijek biti onih koji će uza sve što Hrvatska nudi ipak izabrati drugi puti i otići u neke druge zemlje koje po svim parametrima koje sam nabrojio imaju puno lošije uvjete života, ali želim vjerovati da će se svi oni nakon određenog vremena ipak vratiti u Hrvatsku.

? **Koliko ste općenito zadovoljni uključivanjem studenata i nastavnika u program Erasmus+? Gdje vidite najveće probleme u intenziviranju ovih aktivnosti i kako se mogu poboljšati?**

Ivica Šušak: Hrvatska nikada nije imala visoku stopu sudjelovanja studenata u programima Erasmus, ali posljednjih se godina i to promijenilo, pretpostavljam da je riječ o generacijskoj promjeni. Danas je gotovo dvostruko više studenata zainteresirano i odlazi tijekom studiranja u druge zemlje EU-a nego prije npr. 10 godina, a prema svim pokazateljima, taj će se trend i nastaviti. Broj projekata programa Erasmus+ raste, a i informacije o njima puno su dostupnije studentima, tako da očekujemo da ćemo vrlo brzo dostići one stope koje imaju neke od zemalja EU-a.

Brojčano najveći segment u zdravstvu „pokrivaju” medicinske sestre i tehničari. Velika ih je većina sa završenim stručnim studijima, a dio sa sveučilišnima. Programi obrazovanja gotovo su identični, kao i stečene kompetencije. U akademskom nazivu postoje razlike univ. bacc. (uz naznaku struke) i bacc. (uz naznaku struke). Koje su razlike u ovim diplomama s obzirom na zapošljavanje i opseg poslova?

Ivica Šušak: Ako imaju isti broj ECTS bodova- nikakve. Riječ je o reguliranoj profesiji, koja je osim toga jako tražena na tržištu rada u Hrvatskoj, ali i izvan nje. Uz to, da nema nikakve razlike najbolje možete vidjeti kada proanalizirate zapošljivost studenata koji su završili takve studije. Čisto sumnjam da ijedan od studenata, bez obzira na to piše li mu na diplomi univ. ili ne, bude i jedan dan na Zavodu za zapošljavanje.

S obzirom na ujednačavanje diploma na specijalističkim, diplomskim stručnim studijima, koje je regulirano Zakonom o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN 119/2022), omogućuju li dobivene diplome nastavak obrazovanja na poslijediplomskim studijima?

Ivica Šušak: Na to pitanje ne mogu odgovoriti jednoznačno. Novi zakonodavni okvir omogućio je sveučilištima upis diplomiranih magistara stručnih studija na poslijediplomske specijalističke sveučilišne studije pod određenim uvjetima te uz ispunjavanje propi-

sanih kriterija. Propisano je da se magistrima stručnih studija omogući daljnje usavršavanje u struci za specifične ishode učenja te posebna znanja i vještine koje mogu steći na poslijediplomskim specijalističkim studijima. Naime, kada govorimo o doktorskim studijima, ustvari ne govorimo o studiju u klasičnom smislu jer izrada doktorske disertacije nije studij, nego pravi znanstveni rad. A tko može i pod kojim uvjetima pristupiti izradi dokorskog rada određuje sama visokoškolska institucija pri kojoj se rad izrađuje. Sveučilišta će u skladu s autonomijom sveučilišta i akademskom samoupravom sama propisati uvjete i kriterije upisa na doktorske studije.

Najstarija, a ujedno prema broju studenata najbrojnija visokoškolska ustanova koja obrazuje šest profila zdravstvenih djelatnika jest Zdravstveno veleučilište. Budući da imate uvid u resurse i ljudske potencijale Zdravstvenog veleučilišta, koliko je, prema Vašem mišljenju, realna i bliska budućnost transformacije naše ustanove u fakultet koji će biti dio sveučilišta?

Ivica Šušak: Možebitna transformacija Zdravstvenog veleučilišta odnosno statusna promjena ovisi isključivo o odluci upravnih tijela Zdravstvenog veleučilišta. Više je mogućnosti na koje se može provesti statusno preoblikovanje Zdravstvenog veleučilišta, a jedna je svakako ulazak Zdravstvenog veleučilišta u sastav sveučilišta i njegovo preoblikovanje u fakultet. S obzirom na materijalne i kadrovske uvjete koje Veleučilište trenutačno ima, trenutačno ne vidim prevelikih problema u ispunjavanju uvjeta kvalitete ako se odluči ići u tom smjeru, pogotovo jer u Hrvatskoj imamo nekoliko primjera takvih fakulteta u sastavu sveučilišta. U svakom slučaju, takvu odluku, osim tijela Zdravstvenog veleučilišta i suglasnosti našega osnivača, trebat će donijeti i Senat Sveučilišta u Zagrebu u skladu s već spomenutom ustavnom odredbom o autonomiji sveučilišta i zakonskim odredbama o akademskoj samoupravi. S druge strane, moram istaknuti kako je Zdravstveno veleučilište u Zagrebu uz nekoliko drugih veleučilišta (Tehničko veleučilište Zagreb, Veleučilište u Rijeci, Veleučilište u Karlovcu i drugi) izvrstan primjer ili, bolje rečeno, paradigma stručnih studija koje poslodavci prepoznaju i priznaju, a studenti iskazuju veliki interes. Prilagodljivi ste potrebama tržišta rada, imate veliki udio studentske prakse i studente osposobljavate za specijalizirana znanja i vještine za tržište rada. Nije rijedak primjer da se studenti zaposle još za vrijeme studija. Najbolji su pokazatelj vaše uspješnosti vaši alumni. □

Osvrt na studentski život na zdravstvenom veleučilištu

Od humanitarnog rada, preko natjecanja, do znanja

U z svakidašnji program, studentski život na Zdravstvenom veleučilištu zaista je osebujan. Pokreću ga dobročinstvo, borbenost i želja za znanjem i stjecanjem novih iskustava, no najvažnije je dobročinstvo. Kako se obrazujemo za svoje „pomagačke“ djelatnosti, tako smo spremni i pomoći drugima. Naši su studenti zaista divni i puni želje za pomaganjem najranjivijim skupinama, pa su tako uključeni u mnoge aktivnosti. Osim što su u kratkom vremenu skupili pregršt lektirnih i drugih naslova za osnovnoškolce u potresom pogođenom području, skupljali donacije za kolegu kojega je zadesila nesreća, skupljali humanitarnu pomoć za udrugu „Savao“, vjerujemo da čine mala dobra djela u svojem svakodnevnom životu. Također, borbeni i obuzeti sportskim duhom, naši studenti postižu zaista krasne rezultate na natjecanjima. Od futsala, košarke, karatea pa sve do odbojke, naše ekipe vješte su u svemu i na to smo iznimno ponosni. Osim u sportovima, naši studenti borbeni su i u pokazivanju svojeg znanja. Velikim odazivom na *pub* kvizove u organizaciji Studentskog zbora dokazuju kako posjeduju znanja iz svih područja te kako svoje vrijeme provode na kvalitetan način. No ni stjecanje novih znanja i vještina nije im nepoznanica. Brojni studenti uključeni su u razne projekte i edukacije putem kojih

obnavljaju i proširuju svoje znanje i vještine te na taj način čine sebe boljim budućim zdravstvenim djelatnicima.

Nemojmo sada misliti kako naši studenti samo „griju stolicu“... Oni zaista vole i lude provode, putovanja i druženje s ekipom. Tako su se i zabavljali na Brucošijadi Zdravstvenog veleučilišta, ali i na prvoj Veleučilišnoj brucošijadi, a neki od studenata otišli su korak

dalje te sudjelovali u projektima programa Erasmus+ na kojima su „skupili” uspomene za cijeli život.

O studentskom životu studenata Zdravstvenog veleučilišta moglo bi se reći još mnogo toga, no to otkrijte od njih samih. Drago nam je da su naši studenti aktivni i vrijedni i time dokazuju kako je studiranje najljepši period života.

Svim studentima želimo uspješan nastavak školovanja te ih pozivamo, ako već nisu, da se uključe u aktivnosti.

Paula Cvenić, predsjednica Studentskog zbora Zdravstvenog veleučilišta

Lodz – središte najboljega europskog sveučilišnog sporta

O d 17. do 30. srpnja u poljskom gradu Lodzu održane su četvrte Europske sveučilišne igre. Lodz, treći grad po veličini u Poljskoj, okupio je oko 4800 natjecatelja s 422 sveučilišta iz 38 zemalja u 20 sportova. Druga je to „europska Univerzijada” po broju sudionika, nakon nezaboravnih Europskih sveučilišnih igara koje su se održale u Zagrebu i Rijeci, gdje je natjecanje brojilo oko 5500 natjecatelja. No bez obzira na to što je ovo natjecanje okupilo nešto manje sudionika, ne znači da konkurencija nije bila dovoljno jaka i dobra. To

dobro znaju i reprezentativci Zdravstvenog veleučilišta Paula Šogorić i Leo Marković, koji su se puni prekrasnih dojmova vratili s tog velikog sportskog događaja. Paula i Leo branili su boje zagrebačkog sveučilišta i ZVU-a u karateu. Paula je nastupila u konkurenciji studentica – 68 kilograma, dok je Leo nastupio u konkurenciji studenata – 75 kilograma te isto tako bio član u ekipnom natjecanju u borbama u ekipi zagrebačkog sveučilišta. Kako naši predstavnici navode, EUG bilo je natjecanje u rangu nekih većih službenih karataških natjecanja, kao

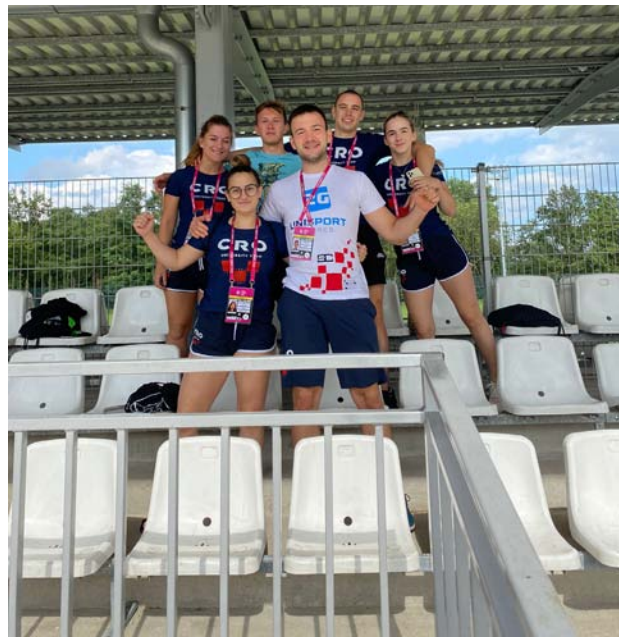

što su europska i svjetska prvenstva, tako da iznimno jake konkurencije nije manjkalo. Nažalost, Paula i Leo vratili su se bez odličja, no to novo iskustvo uz sve te predivne dojmove koje su „donijeli sa sobom” zasigurno je obogatilo njihove živote i pomoglo im da se još više razvijaju kako u sportskom tako i u društvenom i kulturnom životu.

„Za mene su Europske sveučilišne igre nešto poput malih Olimpijskih igara. Jedno novo i predivno iskustvo, puno pozitivne energije, puno mladih ljudi na jednom mjestu, kojima usprkos tome što se natječu u mnogim sportovima jedni protiv drugih i žele svoje sveučilište i svoju zemlju uzdići na najviše moguće mjesto nije manjkalo osmijeha, prijateljske energije i želje da se svi zabave kao da su svi prijatelji. Ipak sve natjecatelje povezuje jedno, želja za znanjem, zabavom i novim prijateljstvima, jer to su studenti, to su osobe s predivnim ambicijama i željama da daju najbolje svojem društvu jednoga dana i mislim da su upravo takvi događaji kao što je EUG vrijeme i mjesto stjecanja zajedništva između predivnih mladih ljudi na društvenom, socijalnom i sportskom aspektu. Po mojem mišljenju, Lodz je „disao ove igre”. Grad prepun transparentata, mnogih mogućnosti mimo natjecateljskih arena kao što su: muzeji, zabave u klubovima, predivne kulturološke znamenitosti na ulicama i zgradama grada, besplatan prijevoz, odličan smještaj u studentskim domovima sa svim obrocima gdje su studenti mogli provoditi vrijeme zajedno, trenirati i zabavljati se i još mnogo benefita koje je grad pružio studentima u dva tjedna” rekao je Leo te na to nadodao o natjecanju: „Što se tiče samog natjecanja u karateu, nisam baš zadovoljan. U ekipnom dijelu iz-

gubili smo od sveučilišta iz Slovačke. U pojedinačnoj konkurenciji, nažalost, gubim u prvom kolu od natjecatelja sa sveučilišta iz Bosne i Hercegovine minimalnim rezultatom od 1 : 0 te s obzirom na to da on kasnije nije uspio doći do finala, gubim pravo repasaža i borbe za broncu. Naravno, ostaje žal nakon tog gubitka što se tiče samog rezultata na natjecanju, ali ostaje i ponos što sam predstavljao svoj fakus i Hrvatsku na takvom velikom natjecanju. Tugu nakon poraza ubrzo je zamijenila pozitivna energija ostalih natjecatelja i mojih kolega koji su te dane u Poljskoj učinili nezaboravnima. Tu su i ostali sportovi koje sam pratio i sudjelovao kao navijač i osjećao se dijelom cijele te zajednice i ekipe koja je predstavljala Hrvatsku, jer ta međusobna podrška između sportova i cijelo to „hrvatsko zajedništvo” osjećalo se i u Poljskoj.”

„Ovo je natjecanje bilo drugačije od svih prijašnjih na kojima sam imala priliku nastupati. Inače na natjecanjima na kojima karataši nastupaju obično su samo karataši, no ovog puta imali smo priliku biti s drugim sportovima te se međusobno bodriti, što odaje pravu čar ovih igara. Sama organizacija turnira bila je na vrlo visokoj razini. U mojoj kategoriji nastupalo je dvadesetak natjecateljica, od kojih su većina vrlo zvučna imena na svjetskoj karataškoj sceni, stoga moram priznati da je konkurencija bila vrlo jaka. Nadala sam se možda malo boljem rezultatu, ali mala doza treme, nesigurnosti i dekoncentracije odradila je svoje. Smatram da sam natjecanje odradila na vrlo visokoj razini te se nadam da ću sljedeći put ostvariti neki zapaženiji rezultat”,- istaknula je Paula. □

Lijepo je imati prijatelje iz svih dijelova svijeta

Buket Kara studentica je koja dolazi iz Bodruma u pokrajini Mugla u Turskoj. Studira na Sveučilištu Hacettepe i treća je godina studija fizioterapije. Na Zdravstveno veleučilište došla je u sklopu programa Erasmus sa studentima iz Bugarske, Poljske i Turske te s jednim Hrvatom. „Ja sam studentica na Erasmus razmjeni tu u Zagrebu“, navodi studentica. „Moj je fakultet sklopio novi ugovor sa Zdravstvenim veleučilištem i moji su profesori predložili da dođem na razmjenu u Zagreb, za koji sam čula samo dobre stvari. Došla sam sama i jedina sam studentica sa svojeg fakulteta koja sudjeluje u Erasmusu. Također, ovo je moje prvo putovanje izvan države. Zaista je novo iskustvo i ponekad je teško ali imam odlične kolege na godini koji mi prevode sve na engleski. Što se tiče studentskog života u Zagrebu, to je ostvarenje snova koje svi moraju proživjeti. U Zagrebu postoji udruga ESN koja konstantno organizira razna događanja za studente koji su tu na Erasmusu i zahvaljujući tome upoznala sam mnoge druge studente koji su na razmjeni. Lijepo je imati mnoge prijatelje iz svih dijelova svijeta. Jako mi je drago što sam za Erasmus odabrala Zagreb, zaista je odlično iskustvo“, zaključuje sugovornica. □

Neon party u organizaciji ESN udruge (posljednja lijevo)

Izlet u Split u organizaciji ESN udruge s ostalim Erasmus studentima iz Bugarske, Poljske, Turske i Italije (u sredini)

Fotografija iz izleta na Medvedgrad s Erasmus studentima (Kara Buket je druga s desna)

Kvaliteta života s obzirom na zdravlje u općoj populaciji Republike Hrvatske te kod pacijenata oboljelih od multiplog mijeloma – prikaz istraživanja u doktorskoj disertaciji dr. sc. Sanje Ledinski Fičko

Na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani 30. lipnja 2022. doktorirala je Sanja Ledinski Fičko, nastavnica na studiju sestrinstva, na Katedri za zdravstvenu njegu. Doktorska disertacija pod nazivom *Kvaliteta života s obzirom na zdravlje u općoj populaciji Republike Hrvatske te kod pacijenata oboljelih od multiplog mijeloma* izrađena je pod mentorstvom prof. dr. Vesne Zadnik i komentorstvom prof. dr. Vlatka Pejše. U doktorskoj disertaciji prikazano je znanstveno istraživanje o utjecaju multiplog mijeloma na kvalitetu života pacijenata te kvaliteta života s obzirom na zdravlje u općoj populaciji.

Utjecaj bolesti i liječenja na kvalitetu života područje je sve većeg interesa u kliničkim istraživanjima i praksi. Multipli mijelom (MM) druga je najčešća hematološka zloćudna bolest, koja predstavlja 1 % svih karcinoma. Za sada je multipli mijelom kod većine oboljelih neizlječiva bolest, a terapija se provodi sekvencijalno. Liječenje uključuje kemoterapiju, transplantaciju matičnih stanica te opće mjere. Ostvaren je znatan napredak u liječenju multiplog mijeloma u posljednjim desetljećima. Međutim, liječenje je praćeno brojnim simptomima i smanjenjem kvaliteta života s obzirom na zdravlje.

Cilj istraživanja bio je dobiti referentne podatke o kvaliteti života u Republici Hrvatskoj na reprezentativnom uzorku opće populacije starije od 40 godina te kod novodijagnosticiranih pacijenata s multiplim mijelomom u trenutku postavljanja dijagnoze te u periodu od tri mjeseca nakon provedene terapije. U istraživanju su primijenjeni upitnici EORTC QLQ C30 na općoj populaciji te EORTC QLQ C30 i EORTC MY20 kod pacijenata s multiplim mijelomom.

Ukratko, neki od rezultata u općoj populaciji ukazuju kako postoji statistički značajna razlika prema dobi za brojne dimenzije upitnika EORTC QLQ-C30. Bodovi za opću kvalitetu života najviši su za ispitanike u dobi od 50 do 59 godina, a najniži za ispitanike u dobi od 70 i više godina. Muškarci su pokazali bolju opću kvalitetu života, kao i fizičko i emocionalno funkcioniranje te bolje funkcioniranje za sve stavke na ljestvici simptoma.

Kod pacijenata s multiplim mijelomom rezultati ukazuju na statistički značajnu razliku u tjelesnom, kognitivnom i socijalnom funkcioniranju te umoru, boli, nesanicima i financijskim poteškoćama u mjerenjima prije i nakon konvencionalne terapije. Rezultati su bili lošiji u mjerenjima nakon konvencionalne terapije. Nadalje, postoji statistički značajna razlika za opću kvalitetu života, igranje uloga, socijalno funkcioniranje, mučninu i povraćanje, proljev i financijske poteškoće u mjerenjima kod pacijenata liječenih transplantacijom matičnih stanica. Rezultati su bolji u posttestiranju.

Zaključno, bolest praćena terapijskim izborom može utjecati na kvalitetu života s obzirom na zdravlje. Dobivene vrijednosti pomoći će kliničarima da protumače kvalitetu života te planiraju intervencije kako bi na vrijeme smanjili najčešće simptome a samim time povećali kvalitetu života oboljelih. □

Osjećaj koherentnosti i radna sposobnost kod medicinskih sestara – prikaz istraživanja u doktorskoj disertaciji dr. sc. Martine Smrekar

Na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani 3. studenoga 2022. doktorirala je Martina Smrekar, nastavnica na studiju sestrinstva, na Katedri za zdravstvenu njegu. Doktorska disertacija pod nazivom *Osjećaj koherentnosti i radna sposobnost kod medicinskih sestara* izrađena je pod mentorstvom prof. dr. sc. Alenke Franko i komentorstvom prof. dr. sc. Lijane Zaletel-Kragelj.

U doktorskoj disertaciji prikazano je znanstveno istraživanje o utjecaju osjećaja koherentnosti na radnu sposobnost medicinskih sestara. Osjećaj koherentnosti dio je salutogenog modela koji je razvio Aaron Antonovsky. Definira se kao opća orijentacija koja odražava u kojoj je mjeri kod pojedinca prisutan prožimajući, trajan, ali istodobno i dinamičan osjećaj sigurnosti da su podražaji iz njegove unutarne i vanjske okoline strukturirani, predvidljivi i objašnjivi, da na raspolaganju ima resurse koji mogu zadovoljiti zahtjeve koji proizlaze iz tih podražaja te da se ti zahtjevi doživljavaju kao izazovi kojima se vrijedi baviti. Osoba sa snažnim osjećajem koherentnosti pri susretu sa stresnim događajem ima osjećaj da razumije prirodu problema, da može upravljati poteškoćama koje pred nju postavlja taj događaj te da se tim događajem vrijedno baviti. Osjećaj koherentnosti može se smatrati zaštitnim čimbenikom protiv stresora u radnom okruženju. S obzirom na to da je posao medicinskih sestara psihički i fizički zahtjevan i stresan, izloženost stresu može imati negativne posljedice na radnu sposobnost i zdravlje medicinskih sestara. Bitno je prepoznati važnost osiguravanja pozitivnog i zdravog radnog okruženja kako bi se izbjegle takve posljedice.

Osjećaj koherentnosti može se promatrati kao resurs koji može pomoći medicinskim sestrama da očuvaju i održe radnu sposobnost. Cilj istraživanja bio je procijeniti odnos između radne sposobnosti i osjećaja koherentnosti. Presječna studija provedena je 2018. Istraživanjem je obuhvaćeno 1300 medicinskih sestara, od kojih je 713 pristalo sudjelovati u istraživanju.

Podaci su prikupljeni upitnikom Sense of Coherence – Orientation to Life – 29 čestica (SOC-29), upitnikom indeksa radne sposobnosti (WAIQ), sociodemografskim upitnikom te upitnikom vezanim uz zdravlje i posao. U prvoj fazi istraživanja prije testiranja hipoteza provjerena je pouzdanost i valjanost instrumenta istraživanja. Rezultati linearne regresijske analize pokazali su statistički značajnu pozitivnu povezanost između osjećaja koherentnosti i dobi, stupnja obrazovanja te načina prijevoza do radnog mjesta. Rezultati su također pokazali statistički značajnu povezanost između radne sposobnosti i osjećaja koherentnosti, dobi, spola, stupnja obrazovanja, radnog staža, vremena dolaska na posao te načina prijevoza do radnog mjesta. Rezultati logističke regresije ukazali su na statistički značajnu negativnu povezanost između lošeg indeksa radne sposobnosti (engl. *poor work ability* – PWAI) i rezultata SOC-a (engl. *sense of coherence score* – SOCS). Istraživanjem je dokazano da bi nizak osjećaj koherentnosti mogao biti važan objašnjavajući faktor loše radne sposobnosti. U skladu s tim, poboljšanje osjećaja koherentnosti primjenom mjera za promicanje zdravlja na radnom mjestu medicinskih sestara moglo bi biti važan čimbenik povećanja radne sposobnosti među medicinskim sestrama. □

Sigurnost pri izboru dječjih igračaka

 Lidija Barušić

U današnjoj „raskoši“ tržišta i prigodnih reklama nije lako izabrati igračke jer moraju pozitivno doprinosti razvoju djece i moraju biti sigurne za njihovu igru. Stoga i kad je financijski aspekt zadovoljen, roditelje često muče pitanja sadrži li igračka koju su kupili toksične tvari, što ako je dijete stavi u usta, koliko je ugroženo njegovo zdravlje... Nekako kao da se nema povjerenja u zakonodavstvo kojim su regulirane dječje igračke, a ono se ubraja u najstrože zakonske propise upravo zato što regulira sigurnost najosjetljivije skupine potrošača.

Pa zašto je tome tako? Zašto i najstroži zahtjevi ne mogu spriječiti proizvodnju i stavljanje na tržište igračaka koje ne udovoljavaju postavljenim standardima i koje ugrožavaju sigurnost i zdravlje djece? Kako educirati potrošače da izbjegnju kupnju takvih igračaka?

Krenimo od same definicije dječjih igračaka: to su proizvodi isključivo ili neisključivo projektirani ili namijenjeni za igru djece u dobi do 14 godina. Na području Europske zajednice sigurnost igračaka regulirana je Direktivom o sigurnosti igračaka (TSD – *Toy safety Directives* 2009/48/EC) s pripadajućim izmjenama i dopunama. U našoj državi sigurnost igračka regulirana je nacionalnim zakonodavstvom, odnosno Pravilnikom o sigurnosti igračaka (NN 83/14, 38/15, 35/17, 50/18, 60/19 i 48/21) koji je u potpunosti usklađen s direktivom EU-a. Navedeno zakonodavstvo propisuje bitne sigurnosne zahtjeve za igračke u pogledu njihovih fizičkih i mehaničkih svojstava, zapaljivosti, kemijskih svojstava, električnih svojstava, higijene i čistoće te radioaktivnosti. Sigurnosna je procjena odgovornost proizvođača koji je mora provesti prije nego što igračku stavi na tržište EU-a i označi propisanom oznakom sukladnosti CE, a dokumentaciju o tome, odnosno Izjavu o sukladnosti (engl. *Declaration of conformity*) ima obvezu čuvati 10 godina. Ako je proizvođač izvan granica EU-a, odgovornost preuzima uvoznik, distributer ili druga pravna osoba koja igračku stavlja na tržište.

Oznaka sukladnosti CE (franc. *Conformité Européene*) koja se mora nalaziti na svakoj igrački koja je stavljena na tržište Europske zajednice potrošaču bi trebala jamčiti da je proizvod projektiran i ispitan na propisani način, da zadovoljava sve zahtjeve tehničkih propisa koji se odnose na njega i osiguravaju njegovu sigurnu primjenu u svrhu za koju je namijenjen. Nažalost, s obzirom na iskustvo iz prakse, nerijetko se susrećemo s proizvodima koji ne udovoljavaju propisanim sigurnosnim zahtjevima, a označeni su oznakom CE te time dovode potrošača u zabludu ugrožavajući njegovo zdravlje i sigurnost. Stoga smjernica koja bi trebala biti osnovno mjerilo sigurnosti kod usmjerenja kupaca pri kupnji igračaka postaje upitna zbog česte nevjerodostojnosti. Nekako se stječe dojam, pogotovo kad su u pitanju igračke uvezene izvan područja EU-a, da se ta oznaka „serijski“ ističe na svim igračkama. U prilog tome ide i velik broj dječjih igračaka koje se prijavljuju na sustav RAPEX (*Safety Gate*) ili sustav javne obavijesti o opasnim proizvodima za neprehrambene proizvode na tržištu EU-a, gdje se dosta često prijavljuju igračke koje sadrže kemijske opasnosti (prisutnost toksičnih tvari) ili na neki drugi način predstavljaju opasnost za zdravlje i sigurnost djece, a imaju istaknutu oznaku sukladnosti CE. Sustav RAPEX tjedno se ažurira i daje pregled proizvoda koji predstavljaju ozbiljan rizik. Države članice na osnovi obavijesti sustava RAPEX provode inspekcijski nadzor kojim se provjerava je li proizvod distribuiran na njihovu tržištu te na temelju takvih obavijesti poduzimaju odgovarajuće mjere u cilju zabrane daljnje distribucije takvih proizvoda, odnosno povlačenje s tržišta. Igračke koje se stavljaju na tržište u Republici Hrvatskoj, a distribuiraju se s područja EU-a imaju slobodan protok do polica uz posjedovanje obvezujuće dokumentacije. Igračke koje dolaze iz tzv. trećih zemalja i prvi se put u Hrvatskoj stavljaju na tržište EU-a podliježu odgovarajućim provjerama granične sanitarne inspekcije u suradnji s ovlaštenim laboratorijima. Sve igračke koje se nalaze na tržištu RH kontroliraju su prema programu monitoringa koji donosi Državni inspektorat u suradnji s Europskom komisijom. Igračke koje nisu u skladu za sigurnosnim zahtjevima

povlače se s tržišta RH, a obavijest o tome šalje se na sustav RAPEX.

S obzirom na prijave sa sustava RAPEX, najčešći su kemijski problem u igračkama ftalati ili omekšivala koji su razvrstani kao reproduktivni kancerogeni kategorije 1B i kao takvi su već dugi niz godina zabranjeni u igračkama i proizvodima za djecu. Igračke se ne smiju stavljati na tržište ako sadrže ftalate u koncentraciji iznad 0,1 % mase plastificiranog materijala. Prema dosadašnjim znanstvenim spoznajama, ftalati na ljudski organizam kroz dugogodišnju izloženost štetno djeluju na živčani i endokrini sustav, tj. djeluju kao hormonski disruptori remeteći ravnotežu hormona. Kratkoročni štetni učinci povezuju se s alergijama i astmom. Najopasniji je put unosa ftalata u dječji organizam peroralno (direktnim stavljanjem igračke u kojoj su prisutni ftalati u usta ili preko kontaminiranih ruku). Unatoč dugogodišnjoj zabrani, ftalati se još uvijek primjenjuju u nekim industrijama jer omogućuju bolju cjenovnu konkurentnost proizvoda na tržištu. Problem je globalne prirode i stoga je nužno preventivno djelovati na svijest proizvođača, uvoznika, distributera, kontrolnih tijela, pa i samih potrošača. Od javnozdravstvenog je značaja prevencija kroničnih bolesti, a s obzirom na to da je riječ o najosjetljivijoj populaciji, preventivne mjere treba postrožiti i pojačati sustavne kontrole tržišta kako bismo osigurali sigurne proizvode za djecu.

Osim kemijskih opasnosti dosta su prisutne i fizikalno-mehaničke opasnosti u obliku sitnih dijelova u igračkama namijenjenima djeci mlađoj od tri godine koji mogu dovesti do gušenja i destrukcije dišnih putova.

Igračke mogu imati i intenzivan i neugodan miris koji može upućivati na prisutnost nedozvoljenih kemikalija. Nažalost, kao potrošači ne možemo biti sigurni da igračke bez mirisa ne sadrže opasne sastojke. Relevantne podatke o tome mogu dati samo laboratorijske analize provedene sofisticiranom opremom.

S obzirom na navedeno, osim obveza koje ima proizvođač/uvoznik/distributer, potrebne su redovite i učestale inspekcijske kontrole uvoza i tržišta, ali i odgovorno ponašanje samih potrošača, koji svojim postupcima također mogu pridonijeti sigurnosti i zaštiti zdravlja djece.

Potrošačima se često sugerira da moraju čitati deklaraciju na proizvodima kako bi bili informirani o potencijalnim opasnostima koje mogu proizići iz igračke ako se upotrebljava za dobnu skupinu za koju nije predviđena. Sposobnost korisnika uzima se u obzir posebno u slučaju igračaka koje su namijenjene dje-

ci mlađoj od 36 mjeseci ili drugim posebnim dobnim skupinama. Osim naziva igračke, modela, broja serije/lota, naziva proizvođača/uvoznika/distributera, zemlje podrijetla i oznake CE, deklaracija mora sadržavati upute za upotrebu i upozorenja ili sigurnosne informacije na jeziku zemlje na čije se tržište igračka stavlja. Proizvođači moraju poštovati sljedećih nekoliko zahtjeva, a navodim ih u interesu informiranosti samih potrošača kako bi znali ispravno postupiti u odabiru sigurne igračke.

- ✓ Upozorenja na igračkama ne smiju biti obmanjujuća ili netočna i moraju biti naslovljena riječju „Upozorenje” ili „Upozorenja”.
- ✓ Proizvođač mora navesti potrebne informacije o opasnosti(ma) dajući jasan opis nezgode kako bi upozorenje bilo objašnjeno.
- ✓ Upozorenje o primjerenosti dobi mora biti jasno čitljivo kod prodaje proizvoda i mora se nalaziti ili na samoj igrački ili na njezinoj ambalaži, npr.:

Upozorenje! Nije prikladno za djecu mlađu od 36 mjeseci. Sadrži sitne dijelove. Opasnost od gušenja.

- ✓ Igračka namijenjena djeci mlađoj od 36 mjeseci mora biti projektirana i izrađena tako da ju je moguće čistiti. Tekstilnu igračku iz higijenskih razloga mora biti moguće oprati, osim u slučaju da sadrži mehanizam koji se može oštetiti pri namakanju u vodi.
- ✓ Igračke namijenjene djeci mlađoj od 36 mjeseci i njihovi sastavni dijelovi te svi odstranivi dijelovi moraju biti takve veličine da ih djeca ne mogu progutati ili udahnuti. Posebnu pozornost treba obratiti na zašivene dijelove (oči, nos, usta i šavove) na plišanim i krpenim igračkama, kao i na male sastavne dijelove plastičnih i drvenih igračaka koji se lako odvajaju od cjeline pa ih dijete može progutati. Izgledom privlačne šarene pikule, loptice ili dijelovi puknutog balona posebno su opasni za malu djecu jer mogu blokirati dišne putove ako se progutaju.
- ✓ Magneti s kojima se djeca susreću u igračkama predstavljaju veliku opasnost ako se progutaju. Ako se proguta više od jednog magneta ili se s magnetom proguta i feromagnetski predmet, mogu se međusobno privlačiti preko stijenki crijeva i iza-

zvati njihovo puknuće ili blokadu, čime dolazi do teških ozljeda s mogućim smrtnim posljedicama.

- ✓ Igračke i njihovi dijelovi moraju imati potrebnu mehaničku čvrstoću kako ne bih došlo do loma ili drugih oštećenja koja mogu dovesti do tjelesne ozljede. Dostupni bridovi, izbočine, uzice, kabeli i elementi za pričvršćivanje na igračkama moraju

biti projektirani i izrađeni tako da se rizici od tjelesne ozljede uslijed dodira s njima svedu na najmanju moguću mjeru.

- ✓ Igračke na električni pogon ne smiju se napajati električnom energijom s nazivnim naponom većim od 24 V i moraju pružati odgovarajuću zaštitu od opasnosti od požara. □

DESET SAVJETA ZA SIGURNIJU KUPNJU IGRAČAKA

- Čitajte deklaracije – etiketama i uputama za uporabu koje su priložene igračkama potrošače se upozorava na opasnosti i rizike koji proizlaze iz uporabe same igračke.
- Djeci mlađoj od 36 mjeseci (tri godine) ne kupujte igračke koje nisu prikladne za njihovu dob jer igračke namijenjene djeci starijoj od 36 mjeseci ne podliježu svim sigurnosnim testovima koji su obvezni za igračke namijenjene djeci mlađoj od 36 mjeseci.
- Oprezno s igračkama koje sadrže magnete, držite ih izvan dohvata male djece.
- Ne kupujte igračke koje po svojoj zahtjevnosti pripadaju djeci mlađoj od tri godine (npr. zvečka), a proizvođač je u sklopu deklaracije istaknuo upozorenje da igračka nije prikladna za tu dob. Takve igračke sigurno ne udovoljavaju ili nisu testirane prema sigurnosnim zahtjevima za tu dob i proizvođač se na taj način ograđuje premda je u prekršaju.
- Pri kupnji birajte igračke glatkih površina i dobro obrađenih rubova.
- Provjerite čvrstoću šavova (zbog dostupnosti ispunja), očiju i drugih dijelova od plastike na plišanim i krpenim igračkama jer predstavljaju male dijelove opasne za gušenje djece.
- Izbjegavajte igračke intenzivnog i neugodnog mirisa jer mogu sadržavati toksične kemikalije.
- Nikad ne stavljajte igračke s dugim konopcem ili vrpcom iznad krevetića malog djeteta jer ih dijete može omotati oko vrata, što može dovesti do gušenja.
- Kontrolirajte igračke sa zvukom – ako je zvuk preglasan za vaše uši, ne kupujte takvu igračku djetetu jer može izazvati oštećenje sluha.
- Vodite računa da se funkcionalne igračke moraju upotrebljavati samo uz direktan nadzor odrasle osobe.
- Budite selektivni pri kupnji električnih igračaka. Vodite se preporukama s obzirom na dob djeteta i nadzirite upotrebu igračke.
- Ne kupujte proizvode široke potrošnje (npr. svijeće, sapune i sl.) koji svojim vanjskim izgledom, bojom i mirisom imitiraju hranu jer bi ih djeca mogla staviti u usta i progutati, što može izazvati gušenje, trovanje, pa i opstrukciju probavnog trakta.

Grinchev Božićni izvještaj: Mračna strana blagdana

Pripremila: Lada Perković, prof.psih.

Približavaju nam se najraskošniji blagdani u godini. Okruženi smo sjajnim božićnim dekoracijama i veselim pjesmicama, radujemo se odmoru, putovanju, zabavi i druženju s dragim osobama i obitelji. Čini se da su božićni i novogodišnji praznici najsretnije doba u godini. No, prema zdravstvenim statistikama, ti blagdani predstavljaju vrlo sumorno vrijeme.

Negativni utjecaji blagdana na tjelesno i mentalno zdravlje

Već je odavno poznato kako je tijekom zimskih praznika, između ta dva blagdana, povećan broj suicida, ubojstava i fatalnih prometnih nesreća, a istraživač David P. Phillips uočio je i nagli porast broja umrlih od prirodnih uzroka u vrijeme božićnih i novogodišnjih blagdana u SAD-u (1). Nalaz je potvrđen i u brojnim drugim studijama te je nazvan „**blagdanskim efektom**” ili „**božićnim/novogodišnjim efektom**”. Utvrđeni rizik vrijedi za sve dobne skupine osim djece te za sve skupine bolesnika – sa srčanim, respiratornim i malignim bolestima, a povećan je rizik od smrti uslijed infarkta i kod osoba kojima prethodno nije dijagnosticirana kardiovaskularna ili druga bolest. Phillips i suradnici su utvrdili da je u 24 od 26 analiziranih godina statistički značajno veći broj smrti tijekom navedenih blagdana u odnosu na bilo koje drugo razdoblje u godini s vidljivim skokom baš na Božić i Novu godinu (slika 1). Isti obrazac je utvrđen i u Kanadi, Švedskoj, Norveškoj i Danskoj. Prema analizi koju su proveli Moholt i suradnici (2), u Norveškoj je smrtonosniji Božić od Nove godine (najsmrtonosnije je razdoblje od 25. do 27. prosinca), dok je u sjeveroistočnoj Engleskoj uočen porast mortaliteta samo za Novu godinu, ali ne i za Božić (3).

S obzirom na to da su to sve zemlje sjeverne polutke s vrlo hladnim zimama, prva hipoteza koja se nameće u pokušaju objašnjavanja ovog nalaza jest ona o utjecaju hladnog vremena na povećanu smrtnost. Čini se vrlo logičnom pretpostavka kako su ljudi vulnerabilniji tijekom zimskih mjeseci te se teže oporavljaju od srčanog udara, gripe ili drugih zdravstvenih problema.

No tu je pretpostavku opovrgnulo istraživanje provedeno u Novom Zelandu na kojem Božić i Nova godina „padaju” u ljeto. U tom su istraživanju Knight i suradnici analizirali 197 109 smrti od kardioloških uzroka kroz 25 godina i ponovno je pronađen isti obrazac porasta broja umrlih tijekom blagdana (4). Ujedno su primijetili da su preminuli od srčanog udara, u bolnici ili izvan nje, u prosjeku godinu dana mlađi od onih koji iz istog razloga umiru u preostalom dijelu godine (4).

Jedno od mogućih objašnjenja naglog skoka smrtnosti tijekom datuma blagdana jest sklonost ljudi ignoriranju upozoravajućih simptoma i odgađanju traženja zdravstvene pomoći ili odlaska u zdravstvene ustanove kako ne bi propustili druženja i slavlje. No tom hipotezom ne može se objasniti opažena povećana smrtnost duže hospitaliziranih pacijenata u bolnicama u blagdansko vrijeme, kao i u ustanovama za smještaj starijih osoba u kojima postoji nadzor zdravstvenih djelatnika. Opaženi fenomen mogao bi se objasniti ili poistovjetiti s tzv. „**efektom vikenda**”. Pacijenti zaprimljeni u bolnice tijekom vikenda imaju slabiju prognozu i višu stopu smrtnosti (5). Potencijalna su objašnjenja manjak osoblja, slabija dostupnost laboratorijskih i ostalih dijagnostičkih postupaka ili intervencija ili manjak sna i umor medicinskog osoblja koje radi u smjenama tijekom vikenda. No jedno istraživanje istodobno je utvrdilo i neovisnost „blagdanskog efekta” o kulturi i vikendu. Wang i suradnici ispitali su postoji li blagdanski efekt i kod Kineske nove godine (5). Provjerili su podatke dva milijuna slučajno odabranih zdravstvenih osiguranih na Tajvanu te analizirali smrtnost pacijenata zaprimljenih na odjele interne medicine u bolnicama za akutnu skrb u razdoblju od siječnja do veljače kroz 12 godina. I eto ti ga vraže: rizik smrti uistinu je bio povećan za pacijente zaprimljene tijekom vikenda, ali najveći je bio za pacijente zaprimljene tijekom blagdana Kineske nove godine u odnosu na sve ostale dane u godini!

Postoji i potencijalno psihološko objašnjenje. Naime, moguće je da terminalno bolesni pacijenti pokušavaju preživjeti do navedenih blagdana kako bi ih još jednom uspjeli provesti u krugu obitelji i s najmilijima, a kad to dožive, tek su onda spremni prepustiti se i umrijeti. To objašnjenje nudi se i za „**rođendanski**

efekt – tj. istovjetnu znanstveno utvrđenu pojavu većeg rizika smrti na datum vlastitog rođendana ili neposredno nakon njega (6). Možda bi sve te fenomene trebalo zajednički nazivati „efektom važnih datuma” umjesto božićnim ili novogodišnjim, blagdanskim ili rođendanskim efektom. „Sposobnost pojedinaca da modificiraju datum svoje smrti prema njima važnim datumima u nekim je istraživanjima potvrđena, a u drugima odbačena, no svejedno ostaje kao moguće objašnjenje ovih fenomena”, kaže znanstvenik Josh Knight (7).

Naravno, povećana smrtnost može se objasniti i povećanom sklonosti ka rizičnim ponašanjima u blagdansko vrijeme, npr. povećanoj konzumaciji alkohola koja, osim što je štetna sama po sebi, može dovesti i do konflikata s drugim ljudima s fatalnim posljedicama (tuče, ubojstva), prometnih nesreća, ozljeda, smrznavanja, utapanja i sl., ili npr. povećanoj konzumaciji hrane (osobito masne i slatke), promjenama u obrascima spavanja, tjelesnoj neaktivnosti itd.

Tijekom novogodišnjih blagdana povećan je broj pacijenata na odjelima hitnih službi, a posebno je zabilježen porast hitno zaprimljenih pacijenata s akutnim psihičkim smetnjama, uključujući samoozljeđivanje i pokušaje suicida. Jedno istraživanje utvrdilo je pad broja hospitalizacija na psihijatriji neposredno pred Božić, no onda znatan porast odmah nakon blagdana (8). Četrdeset posto osoba s problemima mentalnog zdravlja navodi da im se psihičko stanje pogorša tijekom sezone zimskih blagdana (8).

To nas dovodi do drugog fenomena koji se naziva „**božićni ili zimski blues**”. Zimski *blues* je osjećaj tuge, umora i izolacije koji se pojavljuje tijekom zimskih mjeseci kada je hladnije vrijeme i kraći su dani, s manje svjetla. Ljudi obično osjećaju blage depresivne simptome, gubitak interesa za aktivnosti i poteškoće sa spavanjem. Kada su ti simptomi izraženiji, moguće je kod pojedinaca dijagnosticirati sezonalni poremećaj raspoloženja. Osobe s tim poremećajem imaju nisku razinu energije, teško se bude, dobivaju na težini, žude za ugljikohidratima i „utješnom hranom”. Mogu imati i uobičajene simptome depresije: socijalno povlačenje, osjećaj gubitka nade i perspektive, osjećaj bezvrijednosti, plačljivost i sl. Sezonalni poremećaj raspoloženja iskusi 0,5 do 3 % ljudi iz opće populacije te 10 do 25 % onih koji već imaju neke psihičke probleme, npr. dijagnosticiranu depresiju ili bipolarni poremećaj (9). Ako ste se zbog blagdana ikada osjećali potišteno, niste sami. Zapravo, mnogi ljudi primjećuju promjene u svojem mentalnom zdravlju tijekom blagdana ili su zabrinuti za mentalno zdravlje bliskih osoba.

Prema izvještaju o stresu Američkog psihološkog udruženja, ljudi tijekom blagdana najčešće doživljavaju pozitivne emocije: sreću, ljubav, produhovljenost, povezanost i energiziranost, no blagdani mogu donijeti i povišeni stres zbog velikog broja društvenih okupljanja, financijskih troškova i drugih izazova s kojima se suočavaju (10). Povišene razine stresa povezane su s nizom psihosomatskih poremećaja i bolesti, povećavaju krvni tlak, što predstavlja rizik za kardiovaskularne incidente i bolesti, pa i stres može biti faktor koji dovodi do povećane smrtnosti u dane blagdana. Neki ljudi osjećaju jaki stres uslijed socijalnog pritiska ka druženju, posjećivanju članova obitelji i dodatne brige za njih, prisustvovanju poslovnim domjencima i trošenju novca na dekoracije, hranu i poklone. Neki rade za blagdane pa su frustrirani što se za njih ne stignu pripremiti ili ih proslaviti kako bi željeli. Oni koji će imati dovoljno vremena za praznike mogu biti u stresu jer neće stići dovršiti sve poslove i rokove na poslu prije blagdana ili su anksiozni zbog posla koji će se nagomilati i dočekati ih nakon blagdana. Blagdani potiču sjećanja na bliske osobe koje smo izgubili, zbog čega su moguće navale tuge. To je i razdoblje preispitivanja životnih odluka i postignuća, što kod ljudi koji zaključče da na kraju godine nemaju pozitivnu životnu bilancu može pojačati svijest o nezadovoljstvu životom. U predblagdansko vrijeme mediji eksponiraju potrebite osobe, siromašne, bolesne, imigrante, ratne stradalnike i sl., što može potaknuti altruizam, ali i osjećaj nemoći da se svima pomogne ili krivnju ako mislimo da smo sretniji od drugih. Provođenje više vremena u kući s članovima obitelji može biti ugodno, ali i povećati rizik od konflikata. Kako navodi National Health Service, statistike pokazuju da u siječnju odvjetnici za razvode u Ujedinjenoj Kraljevini imaju najviše posla (11). Više razine stresa u blagdansko vrijeme doživljavaju žene i osobe iz socioekonomske skupine s nižim srednjim prihodima (8).

Stres može izazvati i sve raniji početak blagdanske sezone. Sa sveukupnom amerikanizacijom dobili smo još jedan fenomen zanimljivog naziva: **Christmas creep**, što se može prevesti kao **šuljajući Božić** ili **božićna jeza**. Nervira li vas kada i više od mjesec dana prije Božića radiostanice počnu puštati božićne pjesme, dućani su okićeni i prodaju božićne dekoracije ili reklamiraju božićna sniženja, a vaši prijatelji na društvenim mrežama već objavljuju fotografije svojih adventskih vijenaca i savršenih blagdanskih kolača? Matt Johnson, doktor znanosti i profesor psihologije potrošača na međunarodnoj poslovnoj školi Hult u Bostonu, objašnjava kako je ovaj fenomen posljedica želje velikih trgovačkih lanaca da što ranije startaju blagdansku potrošačku sezonu (prije „crnog petka” u

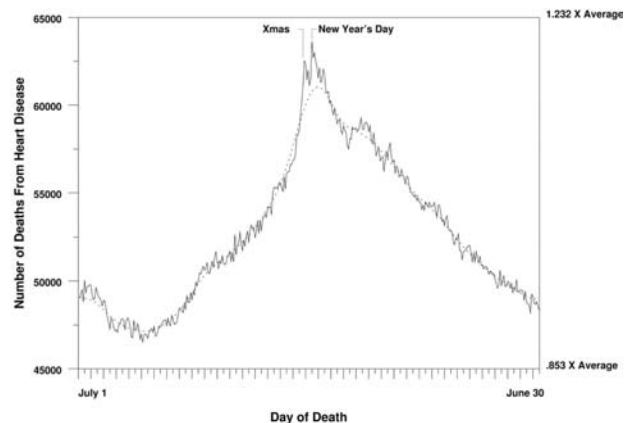
Americi i Dana sjećanja u Kanadi, koji su tradicionalni datumi za sniženja i potrošačko ludilo). No Johnson i stručnjaci za mentalno zdravlje kažu kako *Christmas creep* može neslavno završiti kao i Grinchev pokušaj krađe Božića. Naime, prerani pritisak može izazvati stres kod potrošača i odbiti ih od kupovine (12).

Epilog

Ako vam je ovaj članak izazvao stres i brinete se hoćete li uopće preživjeti blagdane, evo nekoliko jednostavnih savjeta. Usmjerite se na pozitivne aspekte blagdana: odmor, toplinu i ugodu doma, male stvari, obiteljsku bliskost. Ne pretjerujte s hranom i alkoholom. Kakvo god da je vrijeme, svaki dan izađite i prošetajte. Iskristite svaki sunčani dan za izlaganje suncu. Smanjite pritisak unutrašnjim monologom koji glasi: „Ne moram!“ Ne morate se ludo zabaviti, ne morate sve stići na vrijeme niti sve obaviti sami (delegirajte poslove oko priprema za blagdane na ukučane), ne morate imati dekoriran stan za Instagram, ne morate si postavljati prezahtjevne novogodišnje odluke o promjenama u životu. Ako baš ništa od toga ne upali te se i dalje osjećate deprimirano, usamljeno, potrošeno i iscrpljeno, jednostavno pričekajte da sezona blagdana prođe i da vam rutina bez blagdana vrati duševni mir. Ne odlažite odlaske na redovite preglede i zatražite pomoć zdravstvenih djelatnika ili stručnjaka za mentalno zdravlje ako primijetite ikakve simptome koji vas brinu. □

Literatura:

- Phillips DP, Jarvinen JR, Abramson IS, Phillips RR. Cardiac mortality is higher around Christmas and New Year's than at any other time: the holidays as a risk factor for death. *Circulation*. 2004 Dec 21; 110(25): 3781–3788. doi: 10.1161/01.CIR.0000151424.02045.F7.
- Moholdt et al. Excess mortality at Christmas due to cardiovascular disease in the HUNT study prospective population-based cohort in Norway. *BMC Public Health*. 2021; 21: 549. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10503-7>
- Milne EM. Mortality spike at New Year but not Christmas in North East England. *Eur J Epidemiol*. 2005; 20(10): 849–854. doi: 10.1007/s10654-005-2147-8.
- Knight J et al. Revisiting the „Christmas Holiday Effect” in the Southern Hemisphere. *Journal of the American Heart Association*. 2016; 5:e005098. <https://doi.org/10.1161/JAHA.116.005098>
- Lin S-M, Wang J-H, Huang L-K et al. Does the „Chinese New Year effect’ exist? Hospital mortality in patients admitted to internal medicine departments during official consecutive holidays: a nationwide population-based cohort study. *BMJ Open* 2019; 9:e025762. doi:10.1136/bmjopen-2018-025762
- Ajdacic-Gross V, Knöpfli D, Landolt K, Gostynski M, Engelter ST, Lyrer PA, Gutzwiller F, Rössler W. Death has a preference for birthdays-an analysis of death time series. *Ann Epidemiol*. 2012 Aug; 22(8): 603–606. doi: 10.1016/j.annepidem.2012.04.016.
- Mystery-of-spike-in-deaths-between-christmas-and-new-years-gets-curiously-and-curiously. <https://www.washingtonpost.com/news/to-your-health/wp/2016/12/22/>
- Healthy Holidays Are Possible – The Key Is Finding Your Balance. <https://www.forbes.com/health/body/healthy-holiday-guide>
- SAD. <https://medlineplus.gov/genetics/condition/seasonal-affective-disorder/#frequency>
- Greenberg et al. Holiday stress report <https://www.apa.org/news/press/releases/2006/12/holiday-stress.pdf>
- Hairon N (2008) How Christmas festivities and pressures can damage health and well-being, *Nursing Times*. 2008; 104: 50/51, 33–34.
- Healthline. <https://www.healthline.com/health-news/what-is-christmas-creep-and-why-it-can-stress-you-out>

Slika 1. Karakteristični „šiljak” na Božić i Novu godinu u prikazu broja umrlih od srčanih bolesti tijekom godine. Iz istraživanja Phillips i sur. na američkoj populaciji (1).

„Veća je vjerojatnost da ćete umrijeti tijekom božićnih i novogodišnjih blagdana nego u bilo kojem drugom razdoblju godine. Pardon, isti je rizik i da ćete umrijeti na vlastiti rođendan. Sretni blagdani, ho, ho, hoooo!
Vaš Grinch”

Znanost ima ulogu svjetla, davatelja života i sigurnosti

 Dalibor Perković

Heroji novog doba, novi Prometeji, neće biti oni koji stvore nešto novo, koji ljudima donesu vatra, koji udahnu život u neživu tvar, nego oni koji uspiju objasniti ono što se događa oko nas.

Cijeli antivakcerski pokret koji je dosad krenuo u borbu protiv široke lepeze svih mogućih cjepiva pokrenuo je ni više ni manje nego liječnik: Andrew Wakefield najprije je primio novac od odvjetnika koji su zastupali roditelje koji su tužili državu zbog toga što su djeca imala nuspojave od cijepljenja, a onda je 1998. objavio „istraživanje” kojim je utvrdio korelaciju između cjepiva za ospice i rubeolu i nastupanja autizma.

Česta zamjerka holivudskim filmovima koja se može čuti iz znanstvenih i proznanstvenih dijelova društva jest da su, u nekim filmovima, znanstvenici prikazani krajnje negativno, kao luđaci koji uime vlastitih interesa žrtvuju opće dobro ili ljude, što onda u javnosti stvara ili pojačava negativnu percepciju znanosti i ljudi koji se njome bave. Međutim, ono što je vjerojatno mnogo bliže istini jest da filmaši (i u manjoj mjeri pisci, a u manjoj mjeri zato što su ipak manje pritisnuti zahtjevima profita pa imaju znatno odrješnije ruke) samo prate puls javnog mnijenja i stvaraju onakve priče kakve će biti bliže općoj, kolektivnoj percepciji. Arhetipovi najprije nastaju spontano, a tek se onda iskoriste u pričama, a kako je netko rekao, klišeji da kapetani duge plovidbe imaju sijede brade nastao je tako što je netko shvatio da kapetani duge plovidbe zaista i imaju sijede brade.

Nakon *Frankensteina* uslijedilo je mnogo djela koja su se bavila znanstvenim napretkom, najviše u tehnologiji i medicini. Tijekom 19. stoljeća najviše se u tome istaknuo Jules Verne, ali prema prijelazu u 20. stoljeće jedan je roman Herberta Georgea Wellsa opet pokrenuo isto pitanje, i to na prilično sličan način. U *Otoku dr. Moreaua*, naslovni znanstvenik – liječnik – radi eksperimente koji su paradigma onoga što bi se danas nazvalo neetičnim, pri čemu se, za razliku od Julesa Vernea, Wells hvata ukoštac s medicinom i ljudskim stranama znanosti. Dr. Moreau je zapravo apsolutni arhetip onoga što bismo danas nazvali „neetični li-

ječnik”, koji provodi eksperimente na živim bićima pri čemu uzrokuje neizrecivu patnju, a u svrhu vlastite taštine i probitka.

Otprilike u to vrijeme u fokus javnosti došao je i Nikola Tesla, koji će kasnije postati arhetip ludog znanstvenika, a dogodio se i famozni „rat struja” u kojemu je Teslin suparnik, Thomas Alva Edison, provodio demonstracije ubijanja gomile životinja izmjeničnom strujom kako bi pokazao koliko je Teslin izum opasan. Bila je to vjerojatno prva organizirana kampanja protiv znanstvenog napretka, vođena osobnim poslovnim interesom čovjeka čiji je profit bio ugrožen, a arhetip ludog znanstvenika itekako je zaživio.

Masovnim startom SF magazina 20-ih godina 20. stoljeća znanost je dobila glavnu ulogu u gotovo kompletnom žanru. Možda negdje postoji nekakva statistika, ali opći je dojam da su u *pulp* magazinima „zlatnog doba” znanstvenici ipak igrali donekle pozitivn(ij)u ulogu, a jedan je od istaknutijih primjera koji se nisu izgubili u nepreglednoj masi *pulpa* dr. Zarkoff, suradnik Flasha Gordona. Znanost se smatrala itekako pozitivnom, a znanstveni napredak neizbježnim.

Kraj Drugoga svjetskog rata donio je prvi znatan udarac ovoj percepciji. Nastanak i upotreba atomske bombe započeli su preispitivanja jesmo li možda otišli prebrzo i predaleko i ima li čovječanstvo kontrolu nad svojim intelektualnim elitama. Naravno, najviše preispitivanja događalo se upravo u znanstvenim krugovima, ali tu nije bio prisutan spomenuti „strah od nepoznatog”, nego razumni i prirodni oprez. Međutim, taj „razumni oprez” nije se uspio probiti do javnosti, tako da je percepcija znanstvenika kao „čarobnjaka u kulama bjelokosnim” koji su „odvojeni od stvarnosti i bave se samo svojim *znanjem*, nedokučivim širokim masama” sve više i više jačala. Nije pomoglo ni to što je znanost napredovala krupnim koracima tako da je postala sve nerazumljivija i da tada, za razliku od 50 godina ranije, apsolutno nitko nije mogao očekivati da će moći pratiti cijelu aktualnu lepezu novih spoznaja, od biologije preko kemije i fizike do tehnike, kao što je to bio slučaj na prijelazu stoljeća.

Tako da, dok je u istaknutim pričama i filmovima tog doba znanstvenik bio uglavnom pozitivan lik, nije sve bilo zlatno: iako je sličnih primjera bilo i prije, *Dr. Strangelove* Stanleya Kubricka iz 1964. donio je potpu-

no drugačiju sliku: znanstvenik doveden iz Njemačke koji, prije svega, ne može kontrolirati ni sebe, u situaciji sudnjeg dana, bio je arhetip koji u potpunosti prestaje ulijevati povjerenje. U skladu s izlaskom iz pravovjernog znanstveno utemeljenog žanra i početkom Novog vala, gdje se sve preispituje i u sve se sumnja, slika pozitivnog znanstvenika počela se nagrizati s idejne strane. No bio je potreban još jedan dodatak, zvijer korporativnog kapitalizma, da stvar lagano krene u drugu krajnost.

Promjena tona u znanstvenoj fantastici može se lijepo pratiti pod parolom: „deset godina od *Odiseje u svemiru 2001. do Aliena*, što je krenulo krivo?” U *Odiseji* znanost ima ulogu svjetla, davatelja života i sigurnosti, dok je u drugom filmu, snimljenom samo deset godina kasnije, sve krenulo naopako: znanost više nije dobra majka, voditeljica u svijetlu budućnost, nego ju je zarobio *big business*, postala je sluga i suradnik u porobljavanju i uništavanju. Znanost je u potpunosti prestala biti bitan faktor u odlučivanju i postala samo alat u službi onoga tko ima više novca, a znanstvenici samo plaćenici koji svoje usluge nude bilo kome tko im može financirati daljnja istraživanja.

Cijeli je niz horora u proteklih 40 godina imao temu „kopali su preduboko i probudili Balroga” – da smo istraživali predaleko i probudili nešto što nismo trebali probuditi. Samo su neki primjeri *Muha* iz 1986. i *Deep Blue Sea* iz 1999., gdje su znanstvena istraživanja stvorila čudovišta koja na kraju dolaze glave onima koji su za to bili odgovorni.

I još jednom treba napomenuti da ovaj zaokret percepcije iz znanosti kao nečeg pozitivnog, što je bio slučaj u vrijeme industrijske revolucije pa sve do atomske bombe, nije bio posljedica, nego uzrok pojave cijelog niza likova zlih znanstvenika koji su bili samo ogledalo nekog generaliziranog kolektivnog stava populacije. Treba ovdje spomenuti i cijeli niz trilera, akcijskih i špijunskih filmova (npr. James Bond), gdje je arhetip znanstvenika koji želi ili porobiti svijet ili ga ucijeniti nekim mutiranim virusom kako bi se obogatitio postao potpuno opće mjesto u općoj kulturi, nešto što je postalo više pravilo nego iznimka.

Ipak, glavni zaokret u percepciji znanosti kao nečeg pozitivnog na kraju se dogodio ne zbog „zlih korporacija” ili holivudskih filmova, nego zbog „mangupa u našim redovima”, to jest pojedinih znanstvenika koji su prekršili principe znanosti u svrhu osobnog probitka. Cijeli antivakcerski pokret koji je dosad krenuo u borbu protiv široke lepeze svih mogućih cjepiva, pokrenuo je ni više ni manje nego liječnik: Andrew Wakefield najprije je primio novac od odvjetnika koji su zastupali roditelje koji su tužili državu zbog toga što su djeca imala nuspojave od cijepljenja, a onda je 1998.

objavio „istraživanje” kojim je utvrdio korelaciju između cjepiva za ospice i rubeolu i nastupanja autizma, o čemu se već pisalo u ovom *Glasniku*.

Naravno, populaciji koja se dotad temeljito umorila od nerazumljive znanosti i počela tražiti emocionalno utočište u drugim aktivnostima ovo je došlo kao naručeno da povede rat protiv svega što ne razumije, ali i protiv „establišmenta” koji je, kako je postalo jasno na raznim drugim primjerima, ne radi u korist društva u cjelini, nego za vlastiti profit. Kombinacija percepcije zlih (i ludih) znanstvenika, neetičnih slugu profita i korporacija koje samo gledaju kako bi povećale svoje bogatstvo, stvorila je savršenu oluju onoga što imamo danas: plodno tlo za razne *crackpote* (Sladoljev, Pavuna, Paar) koji na strahu i emocionalno-intelektualnoj izgubljenosti nekih masa grade svoju karijeru, kao i za razvijanje i održavanje straha koji se ne može razbiti ničim racionalnim.

U proteklih pet do deset godina više je puta spomenuto da je civilizacija ušla u eru sve većih apsurdna, u znanosti, politici, ekonomiji, pravu, u kojoj satira, umjetnost i fantastika više ne mogu pratiti stvarne događaje, tako da je danas teško i odrediti kakva je zapravo percepcija znanosti i znanstvenika u općoj populaciji – zapravo, danas više nego ikad vrijedi pravilo: „ovisi koga pitate” – dok su filmovi i romani potpuno odustali od istraživanja nekog općeg pulsa i prilagođavanja te umjesto toga uglavnom izbjegavaju ovu temu.

I tako izgleda da smo napravili puni krug. Prije dva stoljeća spoj znanosti i književnosti – *Frankenstein* – započeo je s nečim što je u svojoj osnovi horor, a danas se borimo sa strahom kao osnovnim pokretačem masa koje sve manje vjeruju bilo kome – politici, medicini, znanosti, bilo kojim stručnjacima. I pokazuje se da je upravo taj iskonski strah od nepoznatog još jednom glavna prepreka napretku, s tim da je u modernoj civilizaciji taj strah dobio i novu dimenziju: strah od onoga što ne razumijemo, što je još teže razbiti. U „staro doba” strah od „onoga što se nalazi iza brda” mogao se svladati tako da odeš iza brda i vidiš što je tamo. Međutim, s napretkom znanosti i sve većom složenosti civilizacije pojavile su se stvari koje vidimo, ali ne razumijemo. I tu se nalazi novi izazov. Heroji novog doba, novi Prometeji, neće biti oni koji stvore nešto novo, koji ljudima donesu vatru, koji udahnu život u neživu tvar, nego oni koji uspiju objasniti ono što se događa oko nas. □

ISSN: 1849-9147